

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060101

DOM
2014-03-07
Stockholm

Mål nr
M 9888-12

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, deldom 2012-10-18 i mål nr M 6065-08, se bilaga A

KLAGANDE

1. Kammarkollegiet, Box 2218, 103 15 Stockholm
2. Länsstyrelsen i Örebro län, 701 86 Örebro
3. Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund,

KLAGANDE OCH MOTPART

Brevens Bruk AB, 556063-5525
Ombud: J S

SAKEN

Lagligförklaring samt tillstånd enligt miljöbalken till vattenverksamhet vid Brevens bruk i Örebro kommun och län

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

A. Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på följande sätt.

1. Villkoret i punkten 6 ska ha lydelsen

- Fiskvägar eller motsvarande anordningar för upp- och nedströmsvandring ska anordnas mellan Brevensån, nedströms Nedre Bruksdammen, och sjön Sottern.

Till fiskvägarna ska släppas erforderlig mängd vatten inom ramen för den minimitappning som föreskrivs enligt detta tillstånd. Fiskvägarna ska dimensioneras för svagsimmande fiskarter. Fiskvägarna ska vara klara att tas i bruk senast inom tre år från lagkraftvunnen dom. Fiskvägarnas närmare

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00

utformning och placering tas fram av bolaget i samråd med antikvarisk och fiskvårdssakkunnig kompetens på länsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten. Om enighet inte kan nås får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande,

2. Villkoret i punkten 1 ska ha lydelsen

- a) Förbi kraftverket ska framläppas minst 0,6 m³/s vatten som årsmedelvärde.
- b) Tappningen genom fiskvägarna ska varieras över året för att efterlikna naturliga fluktuationer och på så vis åstadkomma bättre anlockningseffekt under vandringsperioder. Bolaget ska redovisa förslag till fördelningen över året till länsstyrelsen som ska godkänna förslaget.
- c) Om tillrinningen är mindre än det av länsstyrelsen godkända förslaget på minimiflöden och vattenståndet samtidigt är lägre än det lägsta vattenstånd som gäller enligt provisoriska villkor eller som kommer att fastställas i de slutliga vattenhushållningsbestämmelserna, ska tillrinningen framläppas.
- d) Fördelningen mellan fiskvägar och den naturliga fåran ska bestämmas i samband med utformningen av fiskvägar i samråd med länsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten. Om enighet inte kan nås får frågorna hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.
- e) Bolaget ska utföra en tappningsanordning i dammen som möjliggör mätning av minimitappningen.

3. Brevens Bruk AB ska ersätta Kammarkollegiet dess rättegångskostnad i mark- och miljödomstolen med 116 995 kr. Bolaget ska också betala ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för mark- och miljödomstolens dom tills betalning sker.

4. Brevens Bruk AB ska ersätta Länsstyrelsen i Örebro län dess rättegångskostnad i mark- och miljödomstolen med sammanlagt 131 422 kr. Bolaget ska också betala ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för mark- och miljödomstolens dom tills betalning sker.

B. Brevens Bruk AB ska ersätta Kammarkollegiet dess rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med 70 000 kr. Bolaget ska också betala ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för Mark- och miljööverdomstolens dom tills betalning sker.

C. Brevens Bruk ska ersätta Länsstyrelsen i Örebro län dess rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med 150 476 kr. Bolaget ska också betala ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för Mark- och miljööverdomstolens dom tills betalning sker.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska

- avslå ansökan om muddring av kraftverkskanalen och om uppläggning av avfall i det som utgör vattenområde
- föreskriva att för lagligförklaring och tillstånd ska som villkor avseende fiskvägar för fisk gälla Kammarkollegiets förslag nedan
- föreskriva att för lagligförklaring och tillstånd ska som villkor avseende minimitappning gälla Kammarkollegiets förslag nedan
- föreskriva att för tillstånd till ombyggnaden som villkor ska gälla att avledning av vatten till kraftverket får ske med högst 4 m³/s
- ska tillerkänna Kammarkollegiet ersättning för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen med 116 995 kr
- ska tillerkänna Kammarkollegiet ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

Länsstyrelsen i Örebro län (länsstyrelsen) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska

- föreskriva att som villkor avseende fiskvägar för upp- och nedströmsvandring ska gälla länsstyrelsens förslag nedan
- föreskriva att som villkor avseende minimivattenföring ska gälla länsstyrelsens förslag nedan
- om fiskvägar inte installeras, föreskriva att den andel, som tillståndshavaren enligt 31 kap. 22 och 23 §§ miljöbalken, är skyldig att tåla utan ersättning vid en omprövning av vattenverksamheten, ska vara 1/5
- ska tillerkänna länsstyrelsen ersättning för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen med ytterligare 25 822 kr
- ska tillerkänna länsstyrelsen ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund (Sportfiskeförbundet) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska

- avslå ansökan om tillstånd till rensning i utloppskanalen

- föreskriva att som villkor avseende fiskvägar för upp- och nedströmsvandring ska gälla länsstyrelsens förslag nedan
- föreskriva villkor om fiskvägarnas funktion
- föreskriva att som villkor avseende minimivattenföring ska gälla länsstyrelsens förslag nedan.

Brevens Bruk AB (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska

- föreskriva att som villkor för minimitappningen ska gälla att så länge fiskvägar inte anordnas vid Brevens Bruk ska tillses att det sker en minimitappning i den naturliga åfåran med 150 l/s
- föreskriva att som utredningsvillkor under prövotiden ska gälla bolagets förslag nedan.

Parterna har bestritt varandras ändringsyrkanden.

FÖRSLAG TILL VILLKOR

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet har föreslagit följande villkor avseende Bystadskvarndammen, Brevens kraftstation och Nedre Bruksdammen.

- Anläggningen ska handhas och utformas på ett sådant sätt att den inte utgör vandringshinder för förekommande fiskarter. Villkoret ska träda ikraft tre år efter det att lagligförklaringen vunnit laga kraft,

alternativt

- Fiskvägar för upp- och nedströmsvandring ska anordnas. Till fiskvägarna ska släppas erforderlig mängd vatten. Fiskvägarna ska dimensioneras för svagsimmande fiskarter och ska vara uppförda och tas i bruk senast inom tre år från lagakraftvunnen dom,

alternativt

- Verksamhetsutövaren ska då tillsynsmyndigheten påkallar det med hänsyn till fiskeintresset eller på grund av Sveriges åtaganden mot EU anordna fiskväg förbi dammen och släppa det vatten som behövs för fiskvägens funktion.
- Förbi kraftverket ska på årsbasis framläppas minst 600 l/s som årsmedelvärde. Tappningen genom fiskvägen ska varieras över året för att efterlikna naturliga fluktuationer. Tillsynsmyndigheten meddelas delegation att besluta om lämplig fördelning av föreskriven minimitappning. Verksamhetsutövaren ska redovisa förslag till tillsynsmyndigheten gällande fördelningen. Utgångspunkten är att tappningen ska efterlikna naturliga fluktuationer och på så vis åstadkomma bättre anlockningseffekt under vandringsperioder. Redovisningen ska inges innan kraftverket tas i bruk eller senast sex månader efter att lagligförklaringen vunnit laga kraft. Verksamhetsutövaren ska utföra en tappningsanordning i dammen och kontinuerligt mäta minimitappningen samt inge årliga redovisningar därom till tillsynsmyndigheten.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har föreslagit följande villkor.

- Fiskvägar för upp- och nedströmsvandring ska anordnas vid Bystadskvarndammen, Ritkontorsdammen och Nedre Bruksdammen.

Till fiskvägarna ska släppas erforderlig mängd vatten inom ramen för den minimitappning som föreskrivs enligt detta tillstånd. Fiskvägarna ska dimensioneras för svagsimmande fiskarter. Fiskvägarna ska vara klara att tas i bruk senast inom tre år från lagakraftvunnen dom. Fiskvägens närmare utformning och placering tas fram av bolaget i samråd med antikvarisk och fiskvårdssakkunnig kompetens på länsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten. Om enighet inte kan nås får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande,

alternativt

- Fiskvägar för upp- och nedströmsvandring ska anordnas vid Bystadskvarndammen och kraftverket.

Till fiskvägarna ska släppas erforderlig mängd vatten inom ramen för den minimitappning som föreskrivs enligt detta tillstånd. Fiskvägarna ska dimensioneras för svagsimmande fiskarter. Fiskvägarna ska vara klara att tas i bruk inom tre år från lagakraftvunnen dom. Fiskvägens närmare utformning och placering tas fram av bolaget i samråd med antikvarisk och fiskvårdssakkunnig kompetens på länsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten. Om enighet inte kan nås får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

alternativt

- Verksamhetsutövaren ska då tillsynsmyndigheten påkallar det med hänsyn till fiskeintresset eller på grund av Sveriges åtaganden mot EU anordna fiskväg förbi dammen och släppa det vatten som behövs för fiskvägens funktion.
- Förbi kraftverket ska på årsbasis framläppas minst 600 l/s som årsmedelvärde. Tappningen genom fiskvägen ska varieras över året för att efterlikna naturliga fluktuationer och på så vis åstadkomma bättre anlockningseffekt under vandringsperioder. Bolaget ska redovisa förslag till fördelningen över året till länsstyrelsen som ska godkänna förslaget. Om tillrinningen är mindre än det av länsstyrelsen godkända förslaget på minimiflöden och vattenståndet samtidigt är lägre än det lägsta vattenstånd som gäller enligt provisoriska villkor eller som kommer att fastställas i de slutliga vattenhushållningsbestämmelserna ska tillrinningen framläppas. Fördelningen mellan fiskvägar och den naturliga fåran ska bestämmas i samband med utformningen av fiskvägar i samråd med länsstyrelsen och havs- och vattenmyndigheten. Om enighet inte kan nås får frågorna hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande. Det åligger

bolaget att utföra en tappningsanordning i dammen som möjliggör mätning av minimitappningen. Om fiskvägar anläggs i naturfåran ska 600 l/s släppas till naturfåran. Om fiskvägar anläggs vid kraftverket ska 450 l/s släppas genom fiskvägarna och 150 l/s till naturfåran. Om tillrinningen är mindre än minimitappningen och vattenståndet samtidigt är lägre än det lägsta vattenstånd som gäller enligt villkor ska tillrinningen framläppas.

- Fram till dess fiskvägar installerats ska minst 600 l/s släppas förbi kraftverket, varav minst 150 l/s via Ritkontorsdammen och Nedre Bruksdammen.

Bolaget

Bolaget har föreslagit följande villkor.

- Bolaget ska under en tid av tio år undersöka hur regleringen av Sottern eventuellt påverkar arten storlom vilken omfattas av ”Bevarandeplan för SE0240011 Sotterns skärgård”. Förslag till tillvägagångssätt för undersökningen ska ges in till länsstyrelsen senast en månad innan anläggningsarbetena påbörjas. För att undersökningen ska få påbörjas krävs att länsstyrelsen godkännt förslaget. En årlig redovisning av undersökningen ska ges in till länsstyrelsen. En redogörelse för undersökningen med förslag till slutliga villkor ska lämnas till mark- och miljödomstolen senast 10,5 år efter det att domen vunnit laga kraft.

UTVECKLANDE AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har utöver vad som anförts i mark- och miljödomstolen tillagt följande.

KammarkollegietVillkor om vandringsvägar

Bestämmelsen i 11 kap. 8 § miljöbalken är en presumtionsregel. Sökanden har bevisbördan för att skäl för undantag från bestämmelsen föreligger. Oklarheter ska läggas sökanden till last. Vid nedströms liggande kraftverk finns en ålfiskväg och ålyngelavledare installerade. I området nedströms och uppströms finns flera arter av musslor. Både huvudfåran och bifåror har goda förutsättningar både som uppväxt- och lekrområden för vandringsfisk. Havsvandrande fisk är inte en förutsättning för att det ska finnas fiskvägar.

Norra Östersjöns vattendelelegation har den 16 december 2009 beslutat om åtgärdsprogram för vattendistriktet och för vattenförekomsterna vid sjön Sottern m.m. samt beslutat om miljö kvalitetsnormer. För att normerna ska kunna efterföljas krävs att samtliga dammar förenas med villkor enligt 11 kap. 8 § miljöbalken.

I utlåtande 2013-10-09 bedömer E D från Sveriges Lantbruksuniversitet att kostnaderna för anordnande av vandringsvägar för fisk m.m. vid Brevens Bruk borde kunna nedbringas radikalt genom att göra brantare och kortare omlöp och andra lösningar som slitsrännor, och vid Nedre Bruksdammen, uppträskling.

Av bolagets ansökan framgår att kostnader för entreprenörens allmänna omkostnader ingår i kostnaderna för den ansökta ombyggnaden av kraftverket med 50 000 kr. Detsamma gäller kostnader för återställningsarbeten med 50 000 kr och kostnader för rensningar med 100 000 kr. Kostnaden för vandringsväg förbi Ritkontorsdammen, Nedre Bruksdammen och Bystadskvarn kan beräknas uppgå till 1 200 000 kr med en årskostnad på 397 000 kr.

Villkor om vandringsvägar bör utformas i enlighet med kammarkollegiets förslag.

Om villkoret om vandringshinder ska skjutas upp tills vidare bör det latent villkoret utformas i enlighet med Mark- och miljööverdomstolens dom den 21 januari 2010 i mål nr M 9402-07.

Villkor om minimitappning

Genom att vatten innehålls uppströms Nedre Bruksdammen innebär det att vattentemperaturen blir hög, vilket kommer att påverka vattenmiljön nedströms där det förekommer musslor och andra vattenlevande arter. Redan på grund av denna omständighet finns skäl att hålla vattenhastigheten högre genom minimitappningen. Det saknas underlag för vilka nivåer och belopp som inräknats vid uträkningen av påstådd kostnad för minimitappningen.

Tillstånd till rensning och uppläggande av massor

Sökanden har inte visat att grävningen i kraftverkskanalen är en rensning. Grävningen utgör därför muddring. Av utredningen i målet framgår att kanalen hyser musslor som är av vikt för vandringsfiskens reproduktion. Dessa kan skadas genom muddringen. På grund av detta föreligger hinder för tillstånd.

Det föreligger hinder mot att dumpa muddringsmassorna enligt det redovisade alternativet 1 eftersom platsen är täckt av vatten och därför är ett vattenområde. På grund av detta föreligger hinder för tillstånd.

Rättegångskostnader

Det utgör ett grovt rättegångsfel att mark- och miljödomstolen inte begärde att Kammarkollegiets yrkande om rättegångskostnader skulle preciseras innan domstolen avgjorde målet. Felet kan dock åtgärdas i Mark- och miljööverdomstolen genom att Kammarkollegiets yrkande prövas där.

LänsstyrelsenUnderlag för krav på åtgärder

I berörda sjöar och vattendrag finns bland annat abborre, mört, gers, benlöja, lake, ål och gös. Det vattensystem som skulle göras tillgängligt om vandringsvägar inrättades vid Brevens Bruk är betydande. Uppströms Sottern finns närmsta vandringshinder 2,8 km från Svennevadsåns mynning i Sottern. Nedströms finns närmsta hindret vid Högsjö 7 km nedströms Brevens Bruk. Om åtgärder vidtas vid vandringshindren vid Brevens Bruk öppnas en del av vattensystemet motsvarande 8,6 km vattendrag och 30 km² sjö omfattande Sottern, Botaren och Kullasjön. Därutöver förekommer mindre tillrinnande bäckar. Fiskvandningsvägar och minimivattenföring är av största vikt i Brevensån vid Brevens Bruk för att skapa och bevara biologisk mångfald i vattenmiljön. Genomförda provfisken i Brevensån visar att fiskfaunan är störd av vattenreglering. De fiskarter som påträffades utgjordes främst av sjölevande arter och inte strömlevande arter, vilket skulle vara det naturliga i den forsmiljö som finns i Biskopskvarn om det varit tillfredställande vattenföring året runt. En minimivattenföring om 600 l/s bidrar starkt till att återskapa strömlevande fauna i Brevensån.

Undersökningar från fiskvägar visar att de används flitigt av många fiskarter med behov av vandring. Även i Brevens Bruk kommer fiskvägarna att användas flitigt av många fiskarter och vattenanknutna organismer i framförallt Sottern och Brevensån. Det är av största vikt att knyta samman en stor sjö som Sottern med rinnande vatten och forsmiljöer i Brevensån eftersom dessa utgör lek-, födosöks- och övervintringsområden. Mycket viktigt är även att fiskvägar skapar spridningsmöjligheter och motverkar isolerade och fragmenterade fiskbestånd. Målsättningen med fiskvägar och minimivattenföring i Brevens Bruk är livskraftiga fiskbestånd som klarar att återhämta sig från miljöstress eller ställa om till nya miljöförutsättningar. Bedömningen vinner stöd av Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:11 "Fiskvandring – arter, drivkrafter och omfattning i tid och rum".

Den ekologiska statusen för Sottern såväl som Brevensån är måttlig.

Miljökvalitetsnormen är god ekologisk status senast år 2021. För att normen ska kunna uppnås krävs skyddsåtgärder i form av fiskvägar upp- och nedströms, minimivattenföring och fingaller.

Villkor om vandringsvägar

Bolaget har inte visat att åtgärderna är längre gående än vad som skäligen kan krävas. Osäkerhet om förekomst av vandringsfisk och kostnaderna för inrättande av vandringsvägar för fisk innebär inte att bolaget kan befrias från skyldigheten enligt 11 kap. 8 § miljöbalken. Fiskvandningsvägar bör enligt bolagets utredning ha en gemomsnittlig lutning av en procent. Detta fördyrar konstruktionen i onödan. Det är fullt rimligt att anlägga fiskvandningsvägar med en lutning av upp till två procent. Detta förkortar vägarna och borde sänka kostnaden. En kostnad om cirka 2 miljoner kr för att lösa problemet med fiskvandringen ska ställas i relation till en kostnad på 4,8 miljoner kronor för modernisering av kraftverket, en livslängd på 30-50 år osv.

Bolaget har i Mark- och miljööverdomstolen med stöd av ingiven utredning beräknat kostnaden till 7,4 miljoner kr om fiskväg byggs vid kraftverket och 9,5 miljoner kr om fiskväg byggs i naturfåran. Skillnaden mellan dessa kostnader och kostnaderna i den utredning som låg till grund för uppgiften i mark- och miljödomstolen om 1,9 miljoner kr respektive 3,65 miljoner kr är markant. Utredningen från mark- och miljödomstolen bedömer det omöjligt att förena kulturmiljöerna med fiskvägar och att fiskvägar kan vara ett hot mot naturmiljön genom spridning av förorenande ämnen och främmande arter. Den utredning som ligger till grund för uppgifterna i Mark- och miljööverdomstolen saknar resonemang kring funktionen av fiskvägarna. Den förklarar inte varför den föreslår extremt långa omlöp med många vilopooler, vägkulvertar och placeringar som innebär omdragningar av el- och vattenledningar.

Det finns två alternativ till var fiskvägar kan anläggas:

- a) Tre fiskvägar förbi Bystadskvarndammen, Ritkontorsdammen och Nedre Bruksdammen
- b) Två fiskvägar förbi Bystadskvarndammen och Kraftverksdammen.

Vilket alternativ som väljs beror på vilket alternativ som är mest fördelaktigt ur ett helhetsperspektiv.

Utformningen, placeringen och lutningen av en fiskväg bör göras genom en avvägning mellan bästa möjliga funktion, bevarande av kulturmiljöer och kostnad.

Omlöpens längd och kostnaderna för att anlägga dessa skulle kunna halveras eller minskas rejält om en större lutning används. Vägledande bör vara forsarna vid Biskopskvarn, belägna nedströms Brevens Bruk, som har en lutning om två procent. De provfisken som länsstyrelsen genomfört visar att svagsimmande arter som t. ex. mört och abborre kan vandra genom den forsen. De vilopooler som bolaget tagit med i beräkningen behövs troligen inte med en låg lutning på fiskvandringvägen.

Kostnaderna för flyktöppning, smoltgaller och grindrensare vid kraftstationen om 1 250 000 kr ska inte ingå i kostnaden för fiskvandringväg. Åtgärder för att minska fallhöjden och därmed längden på omlöpen kan relativt enkelt göras vid Ritkontorsdammen, Nedre Bruksdammen och Bystadskvarnsdammen eftersom dessa dammar endast används som flodutskov och för avbördning och inte för produktion av vattenkraft. I bolagets kostnadskalkyl för fiskvägarna anges istället att fåran ska rensas nedströms dammarna vilket innebär att fallhöjden ökar. Vid Nedre Bruksdammen finns möjlighet att istället för nuvarande dammluckor anlägga en naturlig sjötröskel genom att höja vattendragets botten nedströms upp till ungefär nuvarande dämningnivå. Flera dammägare i Örebro län har i samarbete med länsstyrelsen genomfört eller projekterat liknande åtgärder för en kostnad om cirka 100 000 till 500 000 kr. Kostnaden beror framförallt på om tröskeln behöver spåntas eller inte för att säkerställa hållfastheten. Vidare har kostnaderna i kalkylen för oförutsett och diverse räknats med flera gånger. Totalt utgör dessa kostnader femtio procent.

Villkor om vandringsvägar bör utformas enligt länsstyrelsens förslag.

Om Mark- och miljööverdomstolen ändå finner att ett latent villkor ska föreskrivas bör det utformas som Kammarkollegiet föreslagit.

Villkor om minimitappning

Ambitionen med minimitappningen bör i första hand vara att ge goda förutsättningar för fiskvägarnas funktion. I andra hand är funktionen att försörja vattenbiotopen med vatten. Om Mark- och miljööverdomstolen inte skulle fastställa annat än ett latent villkor avseende uppförande av vandringsvägar för fisk återstår ändå behovet av att försörja Brevensån med vatten och då ända ner till Kullasjön. Det är inte heller oväsentligt med en fungerande vattenomsättning mellan Ritkontorsdammen och Nedre Bruksdammen även om sträckan idag till stor del är uppdämd.

Vattenföringen är en viktig del av upplevelsevärdet i kulturmiljön. Det är därför viktigt att det alltid finns vatten i vattenkraftskanalen. Detta för att man ska förstå kraftverkskanalens funktion.

Om fiskvägen byggs vid kraftverket är anlockningen mot fiskvägen god eftersom merparten av vattnet släpps genom kraftverket. I det fallet behöver 450 l/s som årsmedelvärde släppas genom fiskvägen vid kraftverket och 150 l/s som minimivattenföring till naturfåran. Om fiskvägen byggs i naturfåran behöver en minimitappning om 600 l/s som årsmedelvärde släppas till naturfåran för att fisk ska hitta till fiskvägen.

För att säkerställa minimivattenföringen i Biskopskvarn och Kullaskvalet för tiden innan fiskväg anordnats behövs en minimivattenföring på minst 600 l/s som årsmedelvärde. Av denna bör minst 150 l/s släppas i den naturliga åfåran via Ritkontorsdammen och Nedre Bruksdammen.

I allt fall ska gälla att om tillrinningen är mindre än minimitappningen och vattenståndet samtidigt är lägre än det lägsta vattenstånd som fastställs ska tillrinningen framsläppas.

Tappningen genom fiskvägarna bör varieras över året för att efterlikna naturliga fluktuationer och därigenom åstadkomma en bättre anlockningseffekt under vandringsperioder. Detta medför en minimitappning med högre flöde vår och höst, då

fisk tenderar att vandra, samt lägre flöden sommar och vinter. Sökandens kostnad för minimitappning kan minskas något om varierad minimitappning tillämpas. Ett statistiskt flöde gagnar varken ekologin eller verksamheten. Bolaget ska i allt fall redovisa förslag till fördelningen över året till länsstyrelsen som ska godkänna förslaget.

Bolaget har inte kunnat visa att det inte föreligger nytta med att medellågvattenföringen ska utgöra minimivattenföring. En provtappning med många mätningar på den berörda sträckan av Brevensån från Ritkontorsdammen till Kullasjön skulle ge en bra bild av hastigheter och flödesdynamik.

Villkor om minimitappning bör utformas enligt länsstyrelsens förslag.

Ersättningsrätt

Den andel av förlusten som tillståndshavaren enligt 31 kap. 22-23 §§ miljöbalken är skyldig tåla utan ersättning bör bestämmas till en femtedel. Om Mark- och miljööverdomstolen inte meddelar de villkor som länsstyrelsen yrkat behöver ansvariga myndigheter detta utrymme för omprövning av vattenverksamheten i syfte att miljö kvalitetsnormerna ska kunna uppnås. I det fall villkor meddelas om installation av fiskvägar, fingaller, smolträna och minimitappning enligt länsstyrelsens yrkande kan andelen bestämmas till en tjugondel.

Utredningsvillkor avseende regleringen av Sottern

Sotterns skärgård är naturreservat och Natura 2000-område på grund av att naturmiljön i området är sällsynt och ger livsmiljöer för många vattenanknutna arter. Det är därför viktigt att bolaget redovisar regleringens påverkan på livsmiljöerna i området.

Variationer av vattennivån har avgörande betydelse för livsförutsättningarna i dessa miljöer. Behovet av undersökningar är större än endast för arten storlom. Brun kärrhök och rördrom som ingår i fågeldirektivet och som omfattas av bevarandeplanen är exempel. Dessa häckar i vassområdena och tillräckligt stora arealer gammal vass är en förutsättning för dessa arters gynnsamma bevarandestatus. Det är därför viktigt att

följa utbredningen av bladvass. Behovet, omfattningen och tillvägagångssättet av undersökningarna bör kunna diskuteras inom ramen för utredningsvillkoret.

Rättegångskostnader

Den yrkade ersättningen avser kostnad för sakkunnig konsult inför och under förhandlingen i mark- och miljödomstolen. Kostnaden är motiverad med hänsyn till ärendets komplexitet och till att ett särskilt behov uppstått på grund av att länsstyrelsens sakkunnige handläggare i målet lämnade sin tjänst under målets handläggning, men senare deltog som konsult. Kostnaden för detta är inte högre än om kompetensen funnits tillgänglig inom länsstyrelsen.

Sportfiskeförbundet

Villkor om vandringsvägar

Utredningen i målet visar att det i sjön Sottern finns abborre, gädda, mört, gers, braxen, benlöja, lake, björkna, ål och gös. Utredningen visar också att det i kraftverkskanalen finns abborre, lake och stensimpa. Lake är exempel på en fisk som förflyttar sig under olika levnadsstadier. Under sin uppväxt uppehåller sig laken gärna i strömmande vatten. Den är på tillbakagång i Sverige och är klassad som "Nära hotad (NT)". Genom detta är visat att det finns vandringsfisk i och i anslutning till aktuell vattenförekomst. Att utvidga fiskarnas habitat genom att avlägsna vandringshinder är därför en bra åtgärd att stärka fiskbeståndets möjlighet till överlevnad.

Nedströms är det sju kilometer till nästa vandringshinder. På denna sträcka ligger tre sjöar, Kullasjön, Ölångssjön och Grävsjön. Uppströms Sottern kommer nästa vandringshinder i Svennevadsån knapp tre kilometer från åns utlopp i Sottern. Betydande vattenförekomster skulle sammankopplas genom fria vandringsvägar i Brevensån. Detta skulle förbättra kvalitetsfaktorn kontinuitet och stärka fiskfaunan i de nämnda vattnen.

Miljö kvalitetsnormerna för vatten följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område. Kvalitetskraven för god ekologisk status är så detaljerade att det är möjligt att bedöma om de uppnås inom en viss tidfrist. De är därför genom en direktivkonform tolkning bindande vid domstolarnas tillståndsprövningar och målen ska uppnås förutsatt att något undantag inte är tillämpligt. Mark- och miljööverdomstolen har i avgörande 2012-09-13 i mål nr M 10108-11 fastslagit att normerna ska tillämpas vid tillståndsprövningar och att myndigheterna därvid ska uppställa krav på skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att normerna ska nås vid angiven tidpunkt.

I myndighetsrapporter har redovisats en schablonkostnad per fallhöjdsmeter för omlöp om mellan 170 000 – 200 000 kr (rapport av Vattenmyndigheten i Bottenhavet, Länsstyrelsen i Västernorrland och Länsstyrelsen i Östergötland, 2008:16 s 33 och rapporten Ekologisk restaurering av vattendrag av Naturvårdsverket och Fiskeriverket från år 2008, s 130). Även jämfört med de mest kostsamma projekten blir de föreslagna lösningarna för Brevens Bruk mångdubbelt kostsammare enligt bolagets beräkningar. Skillnaderna kan inte enbart förklaras genom att projekten som ligger till grund för schablonkostnaden genomförts under åren 2000-2005. Uppgifter från bolaget att marken i Brevens Bruk innehåller stora mängder slagg har inte underbyggts. Genom påslagen för entreprenörens allmänna omkostnader och för övrigt i bolagets kalkyl utgör mer än hälften ospecificerade och schabloniserade kostnader. Alternativ till omlöp med mycket låg lutning har inte övervägts.

Villkor om minimitappning

Eftersom anläggningen har en lång utloppskanal som avleder vatten från naturfåran på en sträcka av drygt en kilometer är minimitappning av stor vikt. Sökanden har inte underbyggt sina påståenden om att tappning av medellågvattenföringen inte har någon nytta.

Utredningsvillkor avseende regleringen av Sottern

Det är positivt att utredningsvillkoret omfattar arterna stensimpa och nissöga. Det finns av den anledningen inte skäl att bifalla bolagets yrkande.

BolagetBakgrund

Bolaget har ansökt om lagligförklaring av befintliga vattenanläggningar vid Brevens Bruk och tillstånd till den vattenverksamhet som bedrivs sedan lång tid tillbaka. Bolaget har även ansökt om tillstånd för ombyggnad av den befintliga kraftstationen då aggregat m.fl. anläggningsdelar nått sina tekniska livslängder och det är nödvändigt att genomföra en upprustning för att fortsätta befintlig produktion av energi.

Verksamheten vid Brevens Bruk sker genom att vattnet tappas från sjön Sottern via dammen vid Bystadskvarn till sjön Botaren och övre delen av Brevensån som hålls uppdamnda med Ritkontorsdammen och Kraftverksdammen. Åsträckan nedströms Ritkontorsdammen hålls uppdamnd av Nedre Bruksdammen. Genom Nedre Bruksdammen släpps en kontinuerlig minimitappning om 50 l/s till Brevensån. Från kraftstationsdammen leds vattnet till kraftstationen varifrån det sedan leds till Brevensån via en utloppskanal som mynnar knappt 300 m nedströms Nedre Bruksdammen.

Ytterligare nedströms bolagets anläggningar finns ett flertal dammar och kraftverk varav det närmsta är beläget knappt sju km nedströms i Högsjö.

Villkor om vandringsvägar

Nyttan med fiskvägar är i dagsläget ytterst begränsad och står inte i rimlig proportion till de betydande kostnader sådana skulle medföra. Nedströms Brevens Bruk finns nio definitiva vandringshinder. Fallet vid Högsjö utgör ett naturligt vandringshinder som sannolikt inneburit att fisk aldrig vandrat upp till Brevens Bruk. Det finns därför inte

någon vandringsfisk som skulle kunna motivera anordnande av fiskvägar. Upp- och nedströms bolagets anläggningar finns normala fiskpopulationer som är typiska för måttligt näringsrika sjöar. Likheten i bestånd förklaras av nedspolning av fisk. Att dessa inte kan återvända uppströms påverkar varken reproduktion, artsammansättning eller populationstäthet negativt. Förekommande fiskarter är inte för sin naturliga existens beroende av att kunna förflytta sig uppströms anläggningarna. Det handlar om arter som är simsvaga och har begränsade hoppegenskaper varför anordnande av fiskvägar inte garanterar att de företar någon förflyttning. Flertalet av bolagets anläggningar har funnits i hundratals år. Bevisligen utgör varken dessa anläggningar eller verksamheten något hinder för förekommande fiskarters naturliga existens. Ifrågavarande ansökan innebär inte någon ändring av de rådande förutsättningarna för förekommande arter. Det föreligger idag inte ett faktiskt behov av fiskvägar vid Brevens Bruk.

Det åberopade åtgärdsprogrammet för vattendraget anger inte vilka åtgärder som behövs i de aktuella vattenförekomsterna och de ansökta åtgärderna hindrar därför inte eller försvårar de framtida åtgärder som vattenmyndigheten kan komma fram till (jmf Mark- och miljööverdomstolens avgörande 2012-09-13 i M 10108-11).

Redan i bolagets yttrande den 30 november 2010 framhölls att redovisade kostnader uppskattats schablonmässigt och utan att någon projektering genomförts. Bolaget har därefter låtit utföra en förprojektering av fiskvägsalternativ och tagit fram en kostnadsbedömning av dessa. Bedömningen utgår från å-priser samt för kostnader för diverse oförutsett med hänsyn till de osäkerheter som råder vid anläggningarna. Det är rimligt att räkna med ett ansevärt belopp för oförutsedda kostnader eftersom det bl.a. råder osäkerhet kring de geotekniska förhållandena, eventuell förorenad mark, tillgång till material, särskilda anpassningar med hänsyn till den värdefulla kulturmiljön, förekomsten av ledningar i mark m.m. Den utförda beräkningen utgör ett vederhäftigt underlag för bedömning av kostnaderna. Utöver de redovisade anläggningskostnaderna kommer värdet av förlorad förnybar elproduktion samt kostnad för drift och underhåll av fiskvägarna. Kostnaden för fiskvägar kan inte anses stå i rimlig proportion till den tveksamma nytta sådana skulle medföra.

Det saknas skäl att ändra lydelsen av det föreskrivna latent villkoret.

Villkor om minimitappning

Så länge fiskvandringar inte anordnas begränsas den eventuella nyttan av en minimitappning till sträckan på knappt 300 m från Nedre Bruksdammen till utloppskanalens sammanflöde med Brevensån. Den miljömässiga nyttan av en högre minimitappning än den som bolaget föreslagit är därför mycket begränsad. Minimitappningen om 600 l/s ger jämfört med 50 l/s ett bortfall av elproduktion som motsvarar 23 procent av årsproduktionen och ett årligt värde av cirka 106 000 kr. Kapitaliserat uppgår detta värde till drygt 2,6 miljoner kr.

Bolaget har åtagit sig att forsarna vid Biskopskvarn ska förses med 600 l/s vatten via kraftverket samt medgett att som minimitappning släppa 150 l/s vatten till den naturliga åfåran. Vid lägre tillrinning ska tappningen till åfåran prioriteras.

Rensning av utloppskanalen

Efter ett antal ovanligt häftiga skyfall har grus och sten spolats ned i kanalen varför dessa massor behöver rensas bort för att återställa kanalen. De två musselarter, allmän dammussla och spetsig målarmussla som påträffades i kanalen vid utförd inventering tillhör de vanligast förekommande arterna i landet. Arterna är inte skyddade eller hotade.

Ersättningsfri andel

Mot bakgrund av att det föreskrivits ett latent villkor om inrättande av fiskvägar och framsläppande av erforderlig mängd vatten i dessa samt att det även föreskrivits villkor om andra skyddsåtgärder saknas det skäl att fastställa en högre ersättningsfri andel än vad mark- och miljödomstolen gjort.

Utredningsvillkor avseende regleringen av Sottern

Genom beskrivningarna i bevarandeplanen framgår att skyddsintresset kunnat existera parallellt med den sedan lång tid bedrivna regleringen. I planen anges att det är viktigt för storlommens gynnsamma bevarandestatus att vattenståndsvariationerna under häckningstid inte är för stora.

För övriga upptagna arter framgår inte att gynnsam bevarandestatus skulle påverkas av bedrivna reglering. Till följd av kunskapen om risk för negativ inverkan på arten storlom har bolaget sedan lång tid eftersträvat att hålla jämnt vattenstånd i Sottern och har föreslagit ett villkor för att minimera regleringens inverkan på denna art. Det är endast beträffande storlom som det kan anses motiverat att genomföra en undersökning av risken för påverkan.

Rättegångskostnader

Mot bakgrund av den långa och omfattande erfarenhet som Kammarkollegiet har av denna typ av mål borde det vara en självklarhet för myndigheten att det ska framställas ett preciserat yrkande om ersättning för rättegångskostnader om sådan begärs innan handläggningen avslutas även om domstolen inte förelagt myndigheten att ange den ersättning som begärs.

De frågor som förekommer i målet är sådana som måste anses falla inom länsstyrelsens ansvars- och kompetensområde och det är inte rimligt att bolaget åsamkas kostnader genom att myndigheten anlitar en konsult i sådana frågor.

UTREDNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Mark- och miljööverdomstolen har tagit del av ljudupptagningen från mark- och miljödomstolen av förhör med B T.

Den skriftliga utredningen har här kompletterats vad gäller kostnaderna för anordnande av fiskvägar. Ett flertal myndighetsrapporter rörande vattenrestaurering och fiskvandring har åberopats.

Mark- och miljööverdomstolen har hållit syn i målet.

REMISSYTTRANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Havs- och vattenmyndigheten har uttalat att myndigheten med stöd av länsstyrelsens uppgifter om förekommande fisk- och musselarter (bl.a. rödlistade arter som lake och flat dammussla) bedömer att det finns skäl att i samband med lagligförklaring och tillstånd fastställa villkor om omedelbar installation av väl fungerande fiskvägar för både ned- och uppströmsvandring.

Riksantikvarieämbetet

Det var vid det som idag kallas Nedre Bruket som järnbruket uppstod år 1676. Nedre Bruksdammen med sin vattenspegel har funnits sedan dess och är viktig för förståelsen av brukets ekonomiska och fysiska organisering från starten och in i våra dagar. Det är nödvändigt att förknippa tillståndet till vattenverksamheten med villkor om minimitappning för att säkra vattenflödet i Brevensån och säkra kulturmiljön. De utredningar som kommer att ske inför byggandet av fiskvägar bör visa hur kulturmiljön tas tillvara.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Utgångspunkter för prövningen

Bolaget har i mark- och miljödomstolen ansökt om och fått lagligförklaring av vattenanläggningarna vid Brevens Bruk och tillstånd till vattenverksamheten vid dessa enligt miljöbalken. De huvudsakliga frågor som Mark- och miljööverdomstolen har att pröva rör villkor om fiskvägar och minimitappning förbi vattenanläggningarna vid Brevens Bruk.

Mark- och miljödomstolen har bedömt att det inte finns skäl att nu som villkor för lagligförklaringen och tillståndet föreskriva att sökanden ska inrätta fiskvägar vid Brevens Bruk på grund av dels den oklarhet som råder om förekomst av vandringsfisk, dels de kostnader som inrättande av fiskvägar innebär. Mark- och miljödomstolen har dock i villkorspunkten 6 föreskrivit att bolaget efter framställan från länsstyrelsen ska vara skyldig att utan ersättning inrätta fiskvägar när sådana inrättats vid vandringshindren nedströms och vandringsfisk i inte obetydlig utsträckning vandrar upp till Brevens Bruk.

Bolagets motparter har yrkat att det som villkor ska föreskrivas att fiskvägar ska inrättas redan nu och framhållit att fiskvägar är till nytta för vattenbiotopens ekologiska status samt alla fiskarter och vattenanknutet djurliv vid biotopen. Bolaget har inte överklagat domen i fråga om det s.k. latent villkoret om fiskvägar, men har gjort gällande att nyttan med fiskvägar i dagsläget är ytterst begränsad och inte står i rimlig proportion till de betydande kostnader sådana skulle medföra. Bolaget har därvid gjort gällande att det i vattenförekomsterna vid Brevens Bruk inte förekommer fiskarter som för sin naturliga existens är beroende av att kunna förflytta sig uppströms anläggningarna samt att anordnande av fiskvägar inte garanterar att de företar någon förflyttning.

Bolaget har också yrkat att den vattenmängd som ska framläppas förbi kraftverket ska vara mindre än den som mark- och miljödomstolen föreskrivit i villkorspunkten 1 och bestämmas till 150 l/s. Länsstyrelsen och övriga motparter har vidhållit att sammantaget 600 l/s behöver släppas förbi kraftverket för att tillgodose behovet av vatten för både Brevensån och fiskvägarna förbi Brevens Bruk.

Tillämpliga bestämmelser

Bestämmelsen i 2 kap. 3 § miljöbalken anger försiktighetsprincipens allmänna innehåll. Alla som bedriver eller avser bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller

åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte ska vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Enligt miljöbalkens förarbeten avses med skada och olägenheter för miljön bl.a. utarmande av värdefulla natur- och kulturmiljöer eller den biologiska mångfalden eller misshushållning med naturresurser, energi eller material (prop. 1997/98:45 II s 15).

Av 2 kap. 7 § miljöbalken följer att kraven gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

När en verksamhet kräver tillstånd, godkännande eller dispens kan bestämmelsen läggas till grund för villkor enligt 16 kap. 2 § första stycket miljöbalken.

När det gäller vattenverksamhet som kan skada fisket ställs enligt 11 kap. 8 § miljöbalken kravet att verksamhetsutövaren utan ersättning ska vidta och för framtiden underhålla behövliga anordningar för fiskens framkomst eller fiskets bestånd, släppa fram vatten för ändamålet samt iaktta de villkor eller förelägganden i övrigt som på grund av verksamheten kan behövas till skydd för fisket i det vatten som berörs av vattenverksamheten eller i angränsande vattenområde. Det som i paragrafen sägs om fisk skall gälla även vattenlevande blötdjur och vattenlevande kräftdjur. I förarbetena till bestämmelsen sägs att man valde ha kvar bestämmelsen från vattenlagen för att undvika att prövningen enligt den grundläggande hänsynsregeln inte går tillräckligt långt för att främja fiskeintresset (prop. 1997/98:45 II s. 130 f.). Åtgärderna enligt 11 kap. 8 § miljöbalken kan komma i fråga i samband med all slags vattenverksamhet som kan skada fisket. De kan avse annan fisk än den egentliga vandringsfisken som lax, öring och ål, dvs. också s.k. vandringsbenägna fiskarter (jmf HVMFS 2013:19, tabell 1.1). Åtgärderna behöver inte begränsas till det vattenområde som direkt berörs av vattenverksamheten, som t.ex. utsättning av fisk.

Både vid bedömningen enligt 2 kap. 3 § och enligt 11 kap. 8 § miljöbalken så kan kraven lindras om kostnaderna för åtgärden inte står i rimlig proportion till nyttan. Enligt motiven till 2 kap. 7 § första stycket miljöbalken menas med nyttan de fördelar för miljön som åtgärden får anses innebära i det särskilda fallet varvid kraven inte bör sättas lägre än att allt ska göras som är meningsfullt för att nå miljöbalkens mål, dvs. att bevara och främja en hållbar utveckling av miljön. Vid bedömningen ska beaktas graden av känslighet i det område där påverkan sker och känsligheten hos dem som utsätts för störningen. Särskilda krav kan ställas t.ex. i ett redan mycket belastat område. Enligt uttalanden i förarbetena ska bedömningen av vad som är ekonomiskt rimligt vid yrkesmässig verksamhet utgå från branschförhållanden och inte från den aktuella verksamhetsutövarens betalningsförmåga (prop.1997/98:45 I s 232). Det ankommer på verksamhetsutövaren att visa att kostnaderna för en åtgärd inte är miljömässigt motiverad eller att den är orimligt betungande (a. prop. II s 24-25).

Det måste antas att detsamma gäller vid bedömningen av vilka kostnader som kan motivera befrielse från kravet på skyddsåtgärder i 11 kap. 8 § miljöbalken.

Vattenmyndigheten för Norra Östersjöns vattendistrikt har i enlighet med 4 kap. 1, 2 och 9 §§ i vattenförvaltningsförordningen (2004:660), som meddelats med stöd av bestämmelserna om miljökvalitetsnormer i 5 kap. § miljöbalken, fastställt kvalitetskrav för vattenförekomsterna Sottern och Brevensån. Vattenmyndigheten har även beslutat en förvaltningsplan för vattendistriktet i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. samt upprättat ett åtgärdsprogram med stöd av 6 kap. vattenförvaltningsförordningen (kvalitetskrav och åtgärdsprogram redovisas i databasen Vatteninformationssystem Sverige, VISS, som kontinuerligt uppdateras). Miljökvalitetsnormer för Brevensån och Sottern fastställdes år 2009. Statusen bedömdes som måttlig och kvalitetskravet fastställdes till god ekologisk status år 2021. Som motivering anges att i vattenförekomsterna har kontinuitetsförändringar konstaterats som en orsak till att god ekologisk inte uppnåtts och motiverar undantag till år 2021. För Sottern anges också övergödning som en orsak. Som möjliga åtgärder för att nå målet i Brevensån anges fiskvägar vid Bystadskvarn, Nedre Bruket och Ritkontoret, samt miljöanpassad reglering vid Bystadskvarn och minimitappning vid Ritkontoret och vattenkraftverket (uppdaterat 2013-11-14). Miljökvalitetsnormerna för ekologisk status är inte

tvingande, men är vägledande för bedömningen av vilka åtgärder som behöver vidtas för att skydda vattenförekomsterna.

Vid lagligförklaring av anläggningar med stöd av 17 § miljöbalkens promulgationslag ska enligt 18 § samma lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid anläggningarnas tillkomst. Det är möjligt att vid tillämpning av sådana bestämmelser föreskriva villkor även för lagligförklaringen.

Frågan om fiskvägar

Vattenförekomsterna sjön Sottern och vattendraget Brevensån har genom miljökvalitetsnormerna som meddelas av vattenmyndigheten för Norra Östersjön prioriterats som värdefulla för miljön. Enligt normerna är den ekologiska statusen måttlig, men det har bedömts föreligga skäl att fastställa miljökvalitetsnormen god ekologisk status med tidsfrist till år 2021. Enligt redovisningen har kontinuitetsförändringar konstaterats som en orsak till att god ekologisk status inte kan nås. I förvaltningsplanen för distriktet konstateras bl.a. att vattenkraften medför att vattendragens hydrologi och morfologi kan påverkas i större utsträckning, vilket leder till följdverkningar på ekosystem och arter (s. 34). Bristande kontinuitet i vattensystemen på grund av utnyttjandet av vattenkraften påverkar transport av näringsämnen, sediment och organiskt material vilket påverkar ekosystemen såväl uppströms som nedströms hindret (s. 107). Det bedöms att åtgärdande av vandringshinder, ökad tillsyn m.m. kommer att medföra förbättringar (s. 120 och 133). I åtgärdsprogrammet för Brevensån har nu åtgärder som fiskvägar och minimitappning pekats ut och angetts som möjliga.

De av bolagets motparter åberopade forskningsrapporterna stödjer det som anförts i åtgärdsprogrammet och förvaltningsplanen.

Utöver detta så utgör delar av sjön Sottern uppströms naturreservat och har pekats ut som Natura 2000-område på grund av sin naturtyp, fiskarterna nissöga och stensimpa samt fågelarterna storlom, rördrom, kärrhök och fiskgjuse. I bevarandeplanen för Sotterns skärgård (uppdaterad 2005-09-30 av Länsstyrelsen i Örebro län) anges

visserligen hotbilden bestå av störningar på storlom och fiskgjuse från friluftslivet och vad gäller storlom stora variationer i vattenståndet i sjön som dränker bona. Havs- och vattenmyndigheten har emellertid i yttrande till mark- och miljödomstolen pekat på de effekter som vattenverksamheten vid Brevens Bruk kan ha för fiskfaunan i sjön och i bevarandeplanen anges att fågelarterna storlom, rördrom och fiskgjuse är i behov av god tillgång på fisk. Också länsstyrelsen har i Mark- och miljööverdomstolen påpekat den betydelse en god status i vattenförekomsterna Sottern och Brevensån kan ha för alla djur som lever i och vid vattnet.

Länsstyrelsen har i Mark- och miljööverdomstolen framhållit att det nedströms anläggningarna vid Brevens Bruk finns värdefulla forsmiljöer vid Biskopskvarn och Kullaskvalet. Länsstyrelsen har till komplettering av bolagets miljökonsekvensbeskrivning utfört provfiske och har med stöd av detta kunnat konstatera att det finns ett flertal fiskarter i Brevensån, men att fiskfaunan är regleringspåverkad eftersom utpräglad strömlevande arter är få och att sjölevande arter dominerar. Detta trots att vattenmiljön är lämplig för strömlevande arter. Vid Biskopskvarn och Kullaskvalet påträffades tre arter av stormusslor; allmän dammussla, flat dammussla och spetsig målarmussla. Trots fina bottnar med lämpligt substrat bedömer länsstyrelsen tätheten av musslor som förvånansvärt låg.

Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår också att det i Sottern bedrivs fritidsfiske samt fiske av en yrkesfiskare. Det uppges att de från fiskerisympunkt viktigaste fiskarna i sjön är abborre, gädda, gös och ål och att det sker återkommande stödutsättningar av gös och ål genom bolagets försorg (s 31 i Teknisk beskrivning och MKB 2008-12-04).

Anläggande av fiskvandringvägar och minimitappning är etablerade åtgärder för att bevara och förbättra ekologisk status i vattendrag. Genom underlaget för Mark- och miljööverdomstolens bedömning är det utrett att vattenförekomsterna vid Brevens Bruk haft och har ett betydande värde för fisk och annat vattenanknutet djurliv som inte är begränsat till havsvandrande fisk, samt för fisket. Detta motiverar att åtgärder vidtas. Även om förhållandena sedan länge är påverkade av vattenverksamhet finns risk för ytterligare skador genom fragmentiseringen och den bristande kontinuiteten.

Anordnande av fiskvägar vid Brevens Bruk skulle vara till nytta för vattenbiotopen och dess djurliv samt för fisket i ett vattensystem motsvarande 8,6 km vattendrag och cirka 30 km² sjö samt därutöver i mindre tillrinnande bäckar och sjöar.

Bolaget har redovisat två alternativ för anläggande av fiskvägar. Det ena omfattar omlöp förbi Bystadskvarnsdammen, Ritkontorsdammen och Nedre Bruksdammen. Kostnaden för detta alternativ har enligt bolagets utredningar beräknats till 3,65 miljoner kr respektive 9,5 miljoner kr. Det andra alternativet omfattar omlöp förbi Bystadskvarnsdammen och Kraftverksdammen. Kostnaden för detta alternativ har beräknats till 1,9 miljoner kr respektive 7,4 miljoner kr. Enligt den senare kostnadsutredningen tillkommer kostnader med tio procent för administration och trettio procent för oförutsedda kostnader. Med stöd av de uppgifter bolaget lämnat om fallhöjden vid respektive damm kan den sammanlagda fallhöjden för alternativ ett beräknas till mellan 6,4 och 6,8 m och den sammanlagda föreslagna omlöplängden till cirka 580 m. Motsvarande för alternativ två kan beräknas till 5,8 m respektive 490 m.

Kammarkollegiet, länsstyrelsen och sportfiskeförbundet har samtliga hävdade att det genom utformning och högre lutning är möjligt att anordna godtagbara fiskvägar förbi Brevens Bruk till betydligt lägre kostnader än vad som framgår av bolagets senare utredning och mer i nivå med bolagets första utredning. De har också påpekat att i bolagets andra utredning har det tagits med viss kostnad som kan hänföras till ombyggnaden av kraftverket och som ska utföras oavsett om fiskväg anordnas samt att kostnader för projektering och oförutsedda kostnader har räknats flera gånger. De har bedömt att kostnaderna kan beräknas vara mer i nivå med bolagets första utredning och att kostnaderna inte medför att åtgärden är orimlig.

Enlig Vattenverksamhetsutredningens betänkande ”Ny tid ny prövning” (SOU 2013:69) kan en ungefärlig sammanlagd kostnad för anläggande av fiskväg för småskalig kraft variera mellan 0,5 – 15 miljoner kr (s. 338). Om en jämförelse istället skulle utgå från kostnad per fallhöjdsmeter så har vattenverksamhetsutredningen redovisat att Vattenfall beräknat kostnaderna för fiskvägar vid dess anläggningar till 0,5 - 2 miljoner kr per fallhöjdsmeter (s. 337).

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att det endast krävs fiskvägar enligt ett av bolagets redovisade alternativ. Med utgångspunkt från de kostnadsberäkningar som bolaget ingivit till Mark- och miljööverdomstolen skulle kostnaden för det dyrare alternativet ett (Bystadskvarndammen, Ritkontorsdammen, Nedre Bruksdammen) kunna beräknas till sammanlagt drygt 13 miljoner kr. Med utgångspunkt från en sammanlagd fallhöjd om 7 m skulle kostnaden kunna beräknas till 1,9 miljoner kr per fallhöjdsmeter för alternativ ett. För alternativ två (Bystadskvarndammen och Kraftverksdammen) skulle motsvarande kostnader kunna beräknas till drygt 10 miljoner kr respektive 1,5 miljoner kr.

Mark- och miljööverdomstolen finner att de kostnader för respektive fiskväg som bolaget redovisat i den kompletterande utredningen i Mark- och miljööverdomstolen är betydligt högre än genomsnittet för jämförbara projekt utan att bolaget tillfredställande kunnat motivera detta. Den redovisade kostnaden för endera av de alternativa fiskvägarna är dock inte större än vad som i vissa fall godtagits i branschen. Bolagets motparter har pekat på att godtagbara fiskvägar bör kunna anläggas vid Brevens Bruk till en lägre kostnad än den bolaget redovisat i Mark- och miljööverdomstolen. Detta vinner också stöd av den utredning som bolaget tidigare ingett till mark- och miljödomstolen.

Sammanfattningsvis bedömer Mark- och miljööverdomstolen att det är utrett att vattenanläggningarna och vattenverksamheten vid Brevens Bruk medför skadeverkningar på vattenförekomsternas ekologiska status och fisket. Fiskvägar eller motsvarande anordningar för vandring kan, tillsammans med tappningsbestämmelser, förväntas ha en betydande nytta för miljön, det vattenanknutna livet och fisket i berörda eller angränsande vattenförekomster samt bidra till att en god ekologisk status kan nås inom föreskriven tid. Mark- och miljööverdomstolen bedömer också att kostnaden för godtagbar fiskväg inte behöver bli så stor att kravet på fiskväg är orimligt. Vid rimlighetsavvägningen har beaktats att det enligt miljöbalken meddelade tillståndet borde medge en fortsatt produktion vid kraftverket under betydande tid framöver. Det som mark- och miljödomstolen har föreskrivit i villkorspunkten 6 om anläggande av fiskvägar förbi bolagets anläggningar bör därför ändras i huvudsak i enlighet med länsstyrelsens förslag.

Frågan om minimitappning

Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår bl.a. att medellågvattenföringen i Brevensån är 580 l/s. Fiskeriverket har i sitt yttrande till mark- och miljödomstolen anfört att detta är den minimitappning som krävs för att bibehålla och eventuellt stärka den akvatiska faunan och floran i området vid Brevens Bruk. Länsstyrelsen har i Mark- och miljööverdomstolen instämt i den bedömningen. Vad gäller sträckan i Brevensån mellan Ritkontorsdammen och Nedre Bruksdammen har länsstyrelsen bedömt att det är tillräckligt med en minimitappning på 150 l/s för att få en fungerande vattenomsättning, men om fiskvägen byggs i naturfåran behöver en minimitappning om 600 l/s som årsmedelvärde släppas till naturfåran för att fisk ska anlockas till fiskvägen. Om fiskvägen byggs vid Kraftverksdammen kräver fiskvägens funktion enligt länsstyrelsen en minimitappning på 450 l/s utöver den minimitappning på 150 l/s som behövs för vattenomsättningen i den naturliga åfåran.

Mark- och miljööverdomstolen finner att bolaget inte visat att behovet av minimitappning till den naturliga åfåran och fiskvägar är lägre än vad länsstyrelsen angett om de krav som följer av hänsynen till miljön ska kunna tillgodoses. Mark- och miljööverdomstolen bedömer också med stöd av utredningen i målet att det är lämpligt att tappningen varieras över året på sätt som yrkats av de motstående intressena.

Bolaget har uppgett att om 600 l vatten/s ska släppas förbi kraftverket skulle den årliga förlusten utgöra tjugotre procent av elproduktionen. Verksamheten vid kraftverket har utan begränsning kunnat bedrivas sedan 1930-talet. Den av bolaget beräknade produktionsförlusten motsvarar i det närmaste den förlust som verksamhetsutövare högst kan få avstå utan ersättning vid omprövning. Om minimitappningen dessutom ska gälla som årsmedelvärde i enlighet med vad bolagets motparter föreslagit skulle, som länsstyrelsen hävdade, produktionsförlusten eventuellt kunna begränsas genom minskad tappning under de perioder då fiskvandring inte kan förväntas. Enligt Vattenverksamhetsutredningens ovan nämnda betänkande så sammanfaller de perioder då fiskar kräver högre vattenföring i vandringsvägen ofta med höga flöden i vattendraget. Avståndet av vatten till fiskvägen behöver därför inte alltid leda till produktionsförlust (s. 337).

Mot denna bakgrund bedömer Mark- och miljööverdomstolen att kostnaden för produktionsförlusten till följd av en minimitappning inte är sådan att kravet på minimitappning är orimligt i förhållande till nyttan med åtgärden. Det av mark- och miljödomstolen föreskrivna villkoret 1 om minimitappning förbi kraftverket bör därför ändras i enlighet med länsstyrelsens förslag.

Begränsad avledning av vatten till kraftverket

Kammarkollegiet har yrkat att för tillstånd till ombyggnaden ska – med ändring av villkorspunkten 2 – som villkor gälla att avledningen av vatten får ske med högst 4 m³/s.

Med hänsyn till det villkor om minimitappning som Mark- och miljööverdomstolen bedömt bör gälla, får behovet av vatten för den naturliga åfåran och de fiskvägar som följer av villkoret om dessa, anses vara tillgodosett på ett godtagbart sätt. På grund av detta lämnas yrkandet utan bifall.

Föreskrift om avstående av vatten utan ersättning vid omprövning

Eftersom Mark- och miljööverdomstolen bedömt att det nu bör föreskrivas villkor om att bolaget ska inrätta fiskvägar konstaterar Mark- och miljööverdomstolen att länsstyrelsen inte längre har något yrkande om ändring i denna del.

Tillstånd till grävningsarbeten i kraftverksskanalen och deponering av massor

Kammarkollegiet och Sportfiskeförbundet har yrkat att ansökan om grävningsarbetena i kraftverksskanalen – med ändring av mark- och miljödomstolens dom – ska avslås. Kammarkollegiet har också yrkat att ansökan om uppläggande av massorna – med ändring av mark- och miljödomstolens dom – ska avslås.

Mark- och miljödomstolen har gett tillstånd till rensning i befintlig kanal. Bolagets redovisning av mängden och arten av de massor som behöver deponeras på grund av rensningen har inte ifrågasatts.

På grund av att arbetena begränsats till att avse rensning och då det inte av utredningen i målet framkommit att arbetena eller deponering, på av bolaget redovisade platser, skulle medföra någon betydande skada på miljön instämmer Mark- och miljööverdomstolen i den bedömning mark- och miljödomstolen gjort i denna del. Yrkandena om ändring lämnas utan bifall.

Prövotidsförordnandet avseende regleringen av Sottern

Bolaget har yrkat att den undersökning som bolaget ska utföra under prövotiden för fastställande av slutliga villkor för vattenregleringarna begränsas till påverkan på arten storlom.

Med hänsyn till att bevarandeplanen för Sottern omfattar även andra arter än storlom och till vad länsstyrelsen framhållit om vattennivåns betydelse för livsmiljöernas och arternas bevarande finner Mark- och miljööverdomstolen att det inte finns skäl att ändra vad mark- och miljödomstolen föreskrivit i denna del. Yrkandet om ändring lämnas därför utan bifall.

Rättegångskostnaderna

Kostnaderna i mark- och miljödomstolen

Kammarkollegiet och länsstyrelsen har yrkat att bolaget ska betala full ersättning för samtliga de rättegångskostnader myndigheterna haft i mark- och miljödomstolen.

Med hänsyn till att handläggningen fortgått betydande tid efter huvudförhandlingen borde Kammarkollegiet ha fått tillfälle att precisera sina rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen innan handläggningen av målet avslutades. Då detta inte skett bör Kammarkollegiets yrkande om ersättning kunna framställas och prövas i Mark- och

miljööverdomstolen. Bolaget ska som sökande ska stå för Kammarkollegiets rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen (25 kap. 2 § första stycket miljöbalken). Det yrkade beloppet är skäligt.

På grund av de särskilda omständigheter som länsstyrelsen redovisat avseende behovet av sakkunnigt biträde bör bolaget betala ersättning även för denna kostnad. Det yrkade beloppet är skäligt.

Kostnaderna i Mark- och miljööverdomstolen

Kammarkollegiet har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader med sammanlagt 72 997 kr.

Länsstyrelsen har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader med sammanlagt 150 476 kr.

Bolaget är enligt 25 kap. 2 § andra stycket miljöbalken skyldigt att oavsett utgången i målet betala motparternas kostnader till den del dessa föranletts av bolagets överklagande till Mark- och miljööverdomstolen. Med hänsyn till utgången i målet är bolaget även skyldigt att betala ersättning för myndigheternas rättegångskostnader i övrigt enligt bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken.

Bolaget har medgett att utge ersättning för Kammarkollegiets och länsstyrelsens utlägg samt för Kammarkollegiets arbete med 8000 kr och för länsstyrelsens arbete med 15 000 kr. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att de i övrigt yrkade beloppen är skäliga. Vid denna bedömning måste beaktas att målet här till stor del kommit att handla om kostnaderna för anläggandet av fiskvägar.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar dock att Kammarkollegiet till viss del tappat sin talan i målet och att ersättningen till Kammarkollegiet för arbete därför bör sättas ned.

Bolaget ska förpliktas betala ersättning för Kammarkollegiets rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med 70 000 kr och till länsstyrelsen med yrkat belopp.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2014-04-04

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Lars Dirke, tekniska rådet Bengt Jonsson, hovrättsrådet Vibeke Sylten och hovrättsassessorn Anita Seveborg, referent.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DELDOM
2012-10-18
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 6065-08

SÖKANDE

Brevens Bruk AB, 556063-5525
715 95 Kilsmo

Ombud: J S

SAKEN

Lagligförklaringar samt tillstånd enligt miljöbalken till vattenverksamhet vid Brevens bruk, Örebro kommun och län

Ao: 65 x: 6543530 y: 1487610

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen förklarar Bystadkvarndammen, Ritkontorsdammen, Kraftverksdammen och Nedre Bruksdammen med tillhörande regleringsanordningar lagliga.

Mark- och miljödomstolen förklarar befintlig kraftstation i Brevens bruk med befintliga anordningar laglig.

Mark- och miljödomstolen lämnar Brevens Bruk AB tillstånd enligt miljöbalken att dels bygga om kraftstationen i Brevens bruk, utföra återställningsrensning i befintlig utloppskanal och lägga upp rensmassorna samt under arbetstiden anlägga fångdammar i intags- och utloppskanalen, dels utöva vattenregleringar till förmån för kraftstationen och för bibehållande av en vattenspegel i Brevensån uppströms Nedre Bruksdammen, allt i enlighet med ansökan och med vad bolaget åtagit sig i målet såvida detta inte strider mot nedan angivna villkor och övriga bestämmelser.

Arbetena ska vara utförda inom fem år från det att domen såvitt avser lagligförklaringar och tillstånd vunnit laga kraft.

Dok.Id 127423

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: nacka.tingsratt@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Anspråk i anledning av oförutsedd skada får anmälas inom tio år från arbetstidens utgång.

Fastigheten X ska vara strömfallsfastighet.

Mark- och miljödomstolen bestämmer den andel av förlust eller inskränkning som sökanden enligt 31 kap 22 och 23 §§ miljöbalken är skyldig att tåla utan ersättning till en tjugondel.

Bygdeavgifter

Sökanden ska före varje kalenderårs utgång till länsstyrelsen i Örebro län betala en bygdeavgift från och med kalenderåret närmast efter det år då ovannämnda tillstånd till vattenverksamhet tas i anspråk till och med det år då verksamheten läggs ned.

Bygdeavgiften ska beräknas på en magasinsrymd om 27,6 milj kbm samt en effekt vid medelvattenföring av 77 kW för befintlig kraftstation och, för det fall ombyggnad av kraftstationen sker, en effekt vid medelvattenföring av 103 kW. Antalet avgiftsenheter ska vara 1 117 med befintlig kraftstation och 1 122 med ombyggd kraftstation. Avgiftsklass 1 ska tillämpas.

Villkor för lagligförklaring och tillstånd

1.Förbi kraftverket ska tillses att det framsläpps minst 0,6 kbm/s eller vid lägre tillrinning hela tillrinningen.

2.En vattenmängd om högst 5,0 kbm/s får avledas genom kraftverket.

3.De lagligförklarade dammarnas avbördningsförmåga ska motsvara minst 100-årsflödet om 17 kbm/s.

4.För kontroll av vattennivåer ska pegelskalor med dännings- och sänkningsgränser särskilt utmärkta sättas upp vid de lagligförklarade dammanläggningarna.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

5. Kraftverkets intag ska förses med snedställt galler och med anordning för nedströmspassage vid gallret. Närmare utformning och placering av gallret ska bestämmas i samråd med länsstyrelsen samt Havs- och vattenmyndigheten. Om enighet inte kan nås får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

6. Då fiskvägar inrättats vid de vandringshinder nedströms Brevens bruk som hindrar vandringsfisk från att nå Brevens bruk och vandringsfisk i inte obetydlig omfattning vandrar upp till Brevens bruk ska sökanden efter framställan från länsstyrelsen vara skyldig att utan ersättning låta inrätta fiskvägar och i dessa släppa den mängd vatten som krävs. Kan enighet inte nås om förutsättningarna för detta villkors tillämpning är för handen eller om utformning av fiskvägarna eller om den mängd vatten som krävs för driften får dessa frågor hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

7. Grumlande arbeten får inte utföras under tiden den 1 april – den 15 juni.

8. Åtgärder ska vidtas för att förhindra att ohärdad betong och andra föroreningar riskerar att nå vattendraget under arbetstiden.

9. Flytande kemikalier och avfall ska under arbetstiden förvaras på tät invallad yta där invallningen rymmer den största enskilda behållarens volym plus 10 procent av den maximalt förvarade volymen inom invallningen. Sker lagringen utomhus ska lagerplatsen vara försedd med tak eller regnskydd samt vara skyddad mot påkörning.

10. Under arbetstiden ska Naturvårdsverkets riktvärden för buller från byggarbetsplatser (NFS 2004:15) följas.

11. Sökanden ska innan arbetena påbörjas till länsstyrelsen anmäla när detta sker och när de har avslutats att detta skett.

		4
NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08

2012-10-18

Prövotidsförordnande m m

Mark- och miljödomstolen uppskjuter under en prövotid avgörandet av frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla för vattenregleringarna samt meddelar följande utredningsvillkor: Sökanden ska under en tid av tio år undersöka hur vattenregleringen av Sottern påverkar de arter som omfattas av ”Bevarandeplan för SEO240011 Sotterns skärgård” (mark- och miljödomstolens aktbilaga 114). Förslag till tillvägagångssätt för undersökningarna ska ges in till länsstyrelsen senast en månad innan anläggningsarbetena påbörjas. För att undersökningarna ska få påbörjas krävs att länsstyrelsen har godkänt förslaget. En årlig redovisning av undersökningarna ska ges in till länsstyrelsen. En redogörelse för undersökningarna med förslag till slutliga villkor ska lämnas till mark- och miljödomstolen senast 10,5 år efter det att domen vunnit laga kraft

Följande provisoriska föreskrifter ska gälla under prövotiden.

P1.Korttidsreglering får inte ske.

P2.Vattenytan i Sottern får (såvitt beror av dammens skötsel och reglering) inte

a.överstiga nivån +72,20 m under perioden 09-21 – 05-14

b.understiga nivån +71,11 m under perioden 09-21 – 05-14

c.överstiga nivån +72,01m under perioden 05-15 – 09-20

d.understiga nivån +71,61 m under perioden 05-15 – 09-20.

P3.Under perioden 05-01 – 07-15 får vattenståndet i Sottern höjas med som mest 3 cm och sänkas med som mest 20 cm i förhållande till nivån den 30 april.

P4.Vattenytan i Botaren får (såvitt beror av dammens skötsel och reglering) inte överstiga nivån +70,51 m och inte understiga nivån +70,01 m.

P5.Vattenytan i Brevensån uppströms Nedre Bruksdammen får (såvitt beror av dammens skötsel och reglering) inte överstiga nivån +67,65 m och inte understiga nivån +67,15 m.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08

2012-10-18

Mark- och miljödomstolen finner tidigare i målet fastställd prövningsavgift –
15 672 kr – skälig.

Mark- och miljödomstolen godkänner den i målet ingivna miljökonsekvens-
beskrivningen jämte kompletteringar.

Brevens Bruk AB ska ersätta länsstyrelsen i Örebro län dess rättegångskostnad med
ett hundrafemtusensexhundra (105 600) kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen
(1975:635) från denna dag till dess betalning sker.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

BAKGRUND

Brevens bruk är en bruksort belägen i den södra delen av Örebro kommun nära gränsen till Södermanland. Bruket ligger vid Brevensån nedströms sjön Sottern. I Sottern uppströms bruket finns en regleringsdamm, Bystadkvarndammen, som reglerar flödet från Sottern. Vattnet från Sottern tappas genom Brevensån via sjön Botaren till samhället Brevens bruk. Där vidgar sig ån till en större vattenspegel benämnd Bruksdammen. Omedelbart nedströms Bruksdammen finns i Brevensån en regleringsdamm, Ritkontorsdammen. Till höger om Ritkontorsdammen är brukets kraftstation belägen. Kraftstationen består av en grävd stensatt tillloppskanal, en intagsdamm med spetluckor mm, Kraftstationsdammen, två turbinaggregat, en generator samt sugrör och en grävd stensatt avloppskanal. Ca 700 meter nedströms Ritkontorsdammen finns i ån en dammbyggnad, Nedre Bruksdammen. Kraftstationens avloppskanal mynnar i Brevensån, ca 300 meter nedströms Nedre Bruksdammen.

I vart fall sedan 1600-talet har bedrivits bruksverksamhet i Brevens bruk. 1676 meddelade Bergskollegium tillstånd till anläggande av den första masugnen vid bruket. Därefter har Bergskollegium meddelat ytterligare ett antal beslut vad gäller verksamheten vid bruket. Ursprungligen bedrevs vid bruket järnbruksverksamhet och järnmanufaktur. Numera består verksamheten huvudsakligen av skogsbruk, lantbruk, fastighetsförvaltning och kraftverksrörelse.

Det har inte gått att fastställa någon exakt tid för tillkomsten av Bystadkvarndammen, Ritkontorsdammen och Nedre Bruksdammen. Av äldre kartor framgår emellertid att dessa anläggningar tillkommit i vart fall före mitten av 1800-talet. Utloppskanalen från kraftstationen har sannolikt anlagts någon gång mellan 1832 och 1888. Den befintliga kraftstationen är anlagd på 1930-talet.

ANSÖKAN

Yrkanden m m

Brevens Bruk AB – som bedriver verksamheten vid bruket - har nu hos mark- och miljödomstolen ansökt om lagligförklaring av olika vattenanläggningar och om

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

tillstånd enligt miljöbalken till vissa vattenverksamheter samt som talan slutligen bestämts framställt följande yrkanden.

Sotterns reglering

Lagligförklaring av Bystadkvarndammen med tillhörande regleringsanordningar.

Tillstånd till utövande av reglering för Brevens kraftstation med fastställande av vattenhushållningsbestämmelser enligt vad som framgår under rubriken Vattenhushållning nedan.

Brevens kraftstation

Nuvarande verksamhet

Lagligförklaring av Ritkontorsdammen och Kraftverksdammen med tillhörande regleringsanordningar.

Lagligförklaring av befintlig kraftstation med befintliga anordningar.

Tillstånd till dämning av sjön Botaren och övre delen av Brevensån med fastställande av vattenhushållningsbestämmelser enligt vad som framgår under rubriken Vattenhushållning nedan.

Tillstånd till tillgodogörande av vattenkraften i befintlig kraftstation med rätt att avleda den vattenmängd som dess turbiner förmår sluka, nominellt 4 kbm/s.

Ombyggnadsprojekt

Tillstånd att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som framgår av ansökan med bilagor bygga om kraftstationen.

Tillstånd att genom den ombyggda kraftstationen avleda den vattenmängd som dess turbin förmår sluka, nominellt 5 kbm/s.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Arbetstiden bör fastställas till fem år och tiden för anmälan av oförutsedd skada till fem år.

Gemensamt

Förordnande att fastigheten X ska vara strömfallsfastighet.

Tillstånd till återställningsrensning i befintlig utloppskanal och uppläggning av rensmassor enligt beskrivning i bilaga till ansökan.

Tillstånd att under arbetstiden anlägga fångdammar i intags- respektive utloppskanalen.

Nedre Bruksdammen

Lagligförklaring av dammen med tillhörande regleringsanordningar.

Tillstånd till dämning för bibehållande av en vattenspegel i Brevensån uppströms Nedre Bruksdammen med fastställande av vattenhushållningsbestämmelser enligt vad som framgår under rubriken Vattenhushållning nedan.

Vattenhushållning

Till förmån för driften av Brevens kraftstation får regleringen av sjön Sottern, i vad på dammens skötsel beror, under tiden 09-21 – 05-14 bedrivs mellan nivåerna +72,20 m och +71,11 m samt under tiden 05-15 – 09-20 mellan nivåerna +72,01 m och +71,11 m. Under tiden 05-15 – 07-15 ska eftersträvas ett jämt vattenstånd i sjön till förmån för fågellivet.

Till förmån för kraftstationens praktiska drift får bedrivs dämning vid Kraftstationsdammen och Ritkontorsdammen av sjön Botaren och övre delen av Brevensån, i vad på dammens skötsel beror, mellan nivåerna +70,51 m och +70,01 m. Mellan dessa gränser ska under hela året eftersträvas ett vattenstånd omkring nivån +70,26 m.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Till förmån för bibehållande av en vattenspegel i Brevensån uppströms Nedre Bruksdammen får, i vad på dammens skötsel beror, vattenståndet variera mellan nivåerna +67,95 m och 67,45 m. Mellan dessa gränser ska under hela året eftersträvas ett vattenstånd omkring nivån +67,70 m.

Åtaganden, förslag till villkor och bygdeavgift

För kontroll av vattenstånd åtar sig bolaget att på befintlig damm vid Bystadkvarn, vid kraftstationen och vid nedre bruket sätta upp fasta vattenståndsskalor med dämmnings- och sänkingsgränser särskilt utmärkta.

Intaget till kraftstationen ska förses med snedställt fingaller.

Genom Nedre Bruksdammen ska tillses att det under hela året alltid framsläpps minst 50 l/s.

Kontrollprogram avseende grumling ska upprättas efter samråd med tillsynsmyndigheten.

Under arbetstiden kommer Naturvårdsverkets riktvärden för buller från byggplatser att beaktas.

Bygdeavgift ska utgå för blivande tillstånd till drift av kraftstation och reglering. Bygdeavgiften ska beräknas på en magasinsrymd av 27,6 milj kbm samt en effekt vid medelvattenföring av 77 kW för befintlig kraftstation och, för det fall ombyggnad sker, en effekt vid medelvattenföring av 103 kW. Antalet avgiftsenheter blir 1 117 med befintlig station och 1 122 med ombyggd station. Med hänsyn till att regleringen fortsatt kommer att skötas på samma sätt som i gången tid samt att det är fråga om en befintlig kraftstation och åtgärder vid denna anser bolaget att avgiftsklass 1 ska tillämpas.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Utveckling av talan

I den befintliga kraftstationen som byggdes på 1930-talet finns två turbiner av francistyp vilka är konstruerade så att de kan drivas vid en vattenföring av 4 m³/s. Vid lägre vattenföring kan någon drift vid turbinerna ej utövas och vid högre vattenföring än 4 m³/s kan inte högre vattenföring ledas genom stationen än 4 m³/s. Kraftstationen är gammalmodig och i stort behov av renovering. Utrustningen är omodern och vid en reparation kan det uppkomma problem med reservdelar. Sökanden har därför beslutat att bygga om en del av kraftstationen och installera en modern turbin med ny generator.

Omgivnings- och planförhållanden

Sjön Sottern ligger utanför detaljplanelagt område och omfattas inte av generella områdesbestämmelser. Delar av sjön utgör naturreservat och är Natura 2000-område, vilket innebär restriktioner i fråga om markanvändning m m. Regleringen av Sottern inom de hävdvunna gränserna strider inte mot några reservatföreskrifter eller restriktioner i fråga om markanvändningen.

Sjön Botaren och kraftstationen med tillhörande dammar ligger utanför detaljplanelagt område. Enligt kommunens översiktsplan från 2002 är Brevens Bruk klassat som riksintresse. Områden där rensningsarbeten ska utföras och område som enligt ansökan ska omfattas av deponeringsplats, ligger inte inom detaljplanelagt område.

Planerade åtgärder

Arbeten planeras främst vid Brevens kraftstation. Arbetena omfattar utbyte av intagstråg, uppförande av ny kraftverksbyggnad och installation av ny turbin med generator som uppförs ovanpå det nya intagstråget till kraftstationen. Eventuellt krävs vissa underhålls- och reparationsarbeten på övrig utrustning. Sökanden avser även att utföra rensningar och viss fördjupning i kraftstationens utloppskanal. Vid dammen vid Bystads kvarn, Ritkontorsdammen och Nedre Bruksdammen kan visst underhålls- och reparationsarbete eventuellt komma att utföras.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Arbetena i kraftstationen och rensningar i utloppskanalen ska utföras i torrhet. Något vatten kommer då inte att tappas genom kraftverksdammen. För att erhålla nödvändig torrhet i tillloppskanalen, kraftstationen och utloppskanalen under byggnadstiden kommer eventuellt uppföras fångdamm i anslutning till Kraftstationsdammen. Under ombyggnaden av kraftstationen och utförande av angivna rensningsarbeten kommer allt vatten i Brevensån att ledas genom Ritkontorsdammen och Nedre Bruksdammen.

Den totala effekten i kraftstationen i Brevens bruk kommer att ökas från 120 kW till 170 kW. Den under ett normalår uttagbara energimängden beräknas öka från ca 0,35 GWh till ca 0,67 GWh. Energiproduktionen beräknas uppgå till 635 000 kWh/år utan rensning och 672 000 kWh/år med rensning.

Inert material av slam och grus från rensningar i avloppskanalen, omfattande högst 1 000 m³, avser sökanden att deponera antingen i en terrängsvacka strax norr om kanalen eller på befintlig schaktmassetipp norr om Nedre Bruksdammen.

Tidigare prövningar

Genom Kungl brev, Bergskollegier, privilegier och utslag har tillstånd funnits sedan 1600-talet att bedriva industriell verksamhet vid Brevens bruk.

Dammar och anordningar för bortförande av vatten för energibruk torde ha tillkommit med anledning av Kungl. Maj:ts och Bergs Collegii beslut och får då anses som lagliga. Ändringar av dessa anordningar till vattenkraftverk har kunnat ske utan ny prövning. Skälet var att i stället för att vattnet leddes genom mekaniska drivanordningar leddes vattnet till en generator för skapande av elektrisk energi. Äldre anordningar som tillkommit enligt då gällande regler är lagliga så länge de är i drift.

Miljökonsekvensbeskrivning

För att finna något ”ursprungligt naturtillstånd” för Sottern och Botaren måste man troligen gå tillbaka flera hundra år i tiden. Dokumentation om detta saknas. Nollalternativet bör därför vara lika med ansökt alternativ.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Om nuvarande kraftstation ska bibehållas måste en avsevärd upprustning utföras, innebärande bland annat en total ombyggnad av kanaltråg och turbinsump samt genomgång av generatoren. Nollalternativet får anses utgöra nuvarande dammar med kraftstation.

Elenergiproduktionen i det befintliga kraftverket är ca 350 000 kWh/år. I det nya kraftverket beräknas elproduktionen bli ca 672 000 kWh/år. Produktion av elenergi medför att motsvarande elproduktion med fossila bränslen på annat håll kan undvikas. Därigenom kan utsläppen av växthusgaser, försurande ämnen m m minskas.

Brevens Bruk är klassat som riksintresse för kulturminnesvård. Vid planeringen av den nya kraftstationen har stor hänsyn tagits till kulturmiljöaspekterna och den planerade ombyggnaden innebär därför en mycket begränsad påverkan på kulturmiljön.

Det material som ska deponeras består i huvudsak av inert sten och grus. Ett visst inslag av inert, glasartad slaggsten från tidigare järntillverkning kan möjligen förekomma. Massorna saknar finsediment på grund av den relativt höga vattenhastighet som råder när kraftverket är i produktionsdrift. Den i första hand tänkta deponeringsplatsen utgörs av en svacka i terrängen mellan kraftverkskanalen och väg 624 (Högsjövägen). Platsen är relativt öppen och exponerad för insyn, varför en påbörjad utfyllnad bör slutföras med andra inerta massor om rensmassorna inte skulle räcka till. Ytan bör sedan avslutas genom att ett vegetationsfrämjande skikt påförs så att området smälter in i omgivningen. En alternativ deponeringsplats är den schaktmassetipp som ligger ca 200 meter norr om bron vid Nedre bruket. Den har tidigare använts för uppläggning av rensmassor och massorna kan användas för sluttäckning av tippen. Platsen ligger relativt insynsskyddad och det finns inga speciella naturvärden.

Den fågelart som är ytterst känslig för nivåförändringar i Sottern är storlommen. Vanligen häckar omkring tjugo par lom i sjön på främst öar. Boet läggs 10-50 cm från vattnet och 5-20 cm ovanför vattenytan. Därför är boplatserna mycket känsliga

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

för nivåförändringar. Ombyggnaden av kraftstationen ska medge en jämn avtappning. Sökanden har med hänsyn till lommen styrt regleringen av vattennivån. Det föreligger en principiell konflikt mellan att å ena sidan tappa så lite vatten som möjligt under sommarmånaderna för att skydda storlommen och å andra sidan att tillgodose intresset att hålla en viss minimivattenföring i Brevensån. Sökanden har föreslagit att minimivattenföringen bestäms till 50 l/s, d.v.s. densamma som nu.

De från fiskerisympunkt viktigaste fiskarterna i sjön är abborre, gädda, gös och ål. Sett under en längre period ligger fångststatistiken relativt konstant, med en uppåtgående trend under senare år. Ombyggnaden av kraftverket innebär ingen förändring av nuvarande regleringsgränser och inte heller något väsentligt ändrat tappningsmönster. Någon påverkan på fiskfaunan kommer därför inte att ske jämfört med nollalternativet. Som skydd vid kraftverkets intagstråg kommer det att finnas ett grovgaller och ett fingaller med 5 cm respektive 2 cm mellanrum. Den turbin som planeras är av semikaplantyp. Sökanden planerar inte att anlägga en fiskväg förbi kraftverket. En fiskväg skulle inte få någon betydelse eftersom vattnet passerar ett stort antal vandringshinder före Brevens bruk. Det finns inte heller utrymme för att uppföra en fiskvandringväg vid kraftverket som omges av K-märkt bebyggelse. Från fisksympunkt innebär nollalternativet ingen skillnad mot det ansökta alternativet eftersom dammanläggningarna från samhället upp till Sottern under alla omständigheter måste finnas kvar för att klara av vattenregleringen och avtappningen på ett säkert sätt för nedströms liggande samhällen.

Bolaget har låtit utreda förutsättningarna för anordnande av eventuella fiskvägar/faunapassager och kostnaden för detta vilket redovisas i en rapport från Structor Miljöteknik AB (bilaga 1 till domstolens aktbilaga 70).

De arter som förekommer är simsvaga, har begränsade hoppegenskaper och är inte heller aktivt vandrande. Dessa egenskaper har en avgörande inverkan på möjliga utformningar av passager. Förutom rent tekniska svårigheter med att anordna passager kan konstateras att passagerna skulle medföra stor inverkan på den värdefulla kulturmiljön vid Brevens bruk. Kostnaderna för anordnande av passager har upp-

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

skattats schablonmässigt och utan att någon projektering genomförts. Skulle en sådan genomföras kan kostnaderna förutses bli inte oväsentligt högre. Kostnaden för anläggande av passager varierar beroende på var passagerna lokaliseras. För alternativet med passager i Brevensåns naturliga sträckning (från Sottern till Nedre Bruksdammen) kan den totala kostnaden uppskattas till 2,9-3,7 milj kr. För alternativet med passager från Sottern och förbi kraftstationen (via Kraftverkskanalen) kan den totala kostnaden uppskattas till 1,9 milj kr. Dessa kostnader ska ställas i relation till att det inte förekommer fiskarter som aktivt vandrar, att en passage inte garanterar att förekommande simsvaga arter företar vandring, att förekommande fauna anpassat sig till rådande förhållanden och riskerna med oönskad uppvandring av främmande arter. Det ska även framhållas att det nedströms Brevens bruk finns ett flertal definitiva vandringshinder varav det närmaste är beläget i Högsjö. Den betydande kostnad som inrättandet av fiskvägar/faunapassager skulle medföra kan enligt bolagets uppfattning inte anses stå i rimlig proportion till den osäkra och begränsade nytta som dessa passager skulle få.

Kvalitetskrav för vatten

Vattenmyndigheten i Norra Östersjöns vattendistrikt har 2009-12-16 beslutat om kvalitetskrav för vattenförekomster inom distriktet. Beslutet innebär att aktuella vattenförekomster i Sottern och Brevensån bedömts ha måttlig ekologisk status och kvalitetskravet har angetts vara god ekologisk status men med ett generellt undantag från kvalitetskravet i form av en tidsfrist till år 2021. Som skäl för detta undantag anges att det är ekonomiskt orimligt och/eller tekniskt omöjligt att vidta de åtgärder som behövs för att uppnå god ekologisk status år 2015. Det framgår även av beslutet att ytterligare utredning krävs för att kunna avgöra vilka åtgärder som behövs för att uppnå kvalitetskravet.

I regeringens proposition 2009/10:184 framhålls att miljö kvalitetsnormerna i vattenförvaltningsförordningen och de miljö kvalitetsnormer som vattenmyndigheterna fastställt inte har till funktion att reglera provningar av enskilda verksamheter och åtgärder utan att normerna riktar sig till myndigheter som vid behov ska upprätta förslag till åtgärdsprogram

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Höjdsystem

Verksamheten hänför sig till Rikets höjdsystem RH00.

Rådighet

Samtliga tekniska föremål ägs av sökanden och ligger inom deras fastighet Breven 1:80, såväl vad avser mark som vattenområden.

Någon strömfallsfastighet för brukets kraftstation finns inte enligt sökanden. Bruket hemställer att som strömfallsfastighet för det med denna ansökan begärda tillståndet ska bestämmas X.

Samråd

Samråd har ägt rum med myndigheter, organisationer och företag samt boende under 2006-2008. Efter det första myndighetssamrådet den 13 december 2006 beslöt länsstyrelsen den 23 maj 2007 att de planerade åtgärderna kan antas medföra betydande miljöpåverkan.

Särskild och allmän fiskeavgift

Regleringen i sjön Sottern har bedrivits så länge att bruket har fått acceptans för ståndpunkten att nuvarande reglering ska betraktas som ett nollalternativ. Någon egentlig reglering av sjön Botaren och Brevensån bedrivs ej utan vattennivån ska hållas i möjligaste utsträckning konstant. Dock kan den gemensamma tappningen från dammarna medföra en tillfällig variation som sökanden uppskattar till +- 0,25m. Tidigare, under flera hundra år, bedrivna reglering ska fortsätta på samma sätt. Någon skada på fisk kommer ej att uppstå. Ombyggnaden av Brevens kraftstation och rensningar i avloppskanalen kommer att ske i torrhet. Med anledning av detta krävs inga åtgärder enligt 11 kap. 8 § miljöbalken och ej heller någon avgift enligt 6 kap. 5 § särskilda vattenlagen.

Sökanden bedömer inte att de planerade åtgärderna kommer att få sådan betydelse för fisket eller för vattenståndsförhållandena att avgift ska betalas enligt 6 kap. 6 § särskilda vattenlagen.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Kontroll

Bruket åtar sig att i samråd med tillsynsmyndigheten upprätta ett program för kontroll avseende planerade byggnads- och rensningsarbeten.

Kontroll av vattenstånd och vattenflöde föreslås ske genom avläsning och journalföring av pegelavläsning och flödesberäkning en gång per vecka.

Byggnadstid och tid för anmälan om oförutsedd skada

Den faktiska arbetstiden beräknas till sex månader. Bruket hemställer emellertid att byggnadstiden bestäms till fem år. Bruket föreslår vidare att tiden för anmälan om oförutsedd skada bestäms till fem år efter byggnadstidens utgång.

HANDLÄGGNING

Domstolen har utfärdat kungörelse enligt 22 kap 3 § miljöbalken. Yttranden har därefter inkommit från Kammarkollegiet, Fiskeriverket, Havs- och vattenmyndigheten, länsstyrelsen i Örebro län samt miljönämnden i Örebro kommun. Sökanden har inkommit med bemötanden. Domstolen har hållit både muntlig förberedelse och huvudförhandling i målet. I samband med huvudförhandlingen har även företagits syn på de aktuella platserna. Efter huvudförhandlingen har ytterligare skriftväxling ägt rum.

SYNPUNKTERFiskeriverket

Sjön Sottern är både naturreservat och Natura 2000-område på grund av sin skyddsvärda miljö. Regleringar av sjöar och vattendrag medför skador på såväl fauna som flora. Den fiskart som troligen påverkas mest av regleringarna i det aktuella målet är gädda vars lek naturligt varierar mellan åren men som normalt sett är avslutad i början av maj månad. En reglering av vattennivån under gäddans lekperiod kan få starkt negativa konsekvenser för artens reproduktion eftersom gäddan företrädesvis leker i översvämmande strandängar. Sökanden hävdar att regleringen har pågått så länge att den kan anses vara naturlig och att faunan har anpassat sig efter detta. Fiskeriverket anser att sökanden inte har visat att fiskfaunan är naturlig och opåver-

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

kad och föreslår därför att regleringen utreds ytterligare, särskilt dess effekter på gädda, samt att ett nollalternativ redovisas.

Fiskeriverket anser att den undersökning som sökanden redovisat i november 2010 (bilaga 1 till domstolens aktbilaga 70) och som ligger till grund för sökandens utredning om fiskvandringar är motiverade vid regleringsdammarna är bristfällig. Elfiske och översiktlig musselinventering genomfördes endast i kraftverkskanalen vid ett okänt tillfälle sent på hösten 2010. Denna sträcka kan inte anses vara representativ för hela det reglerade området – inklusive Sottern – eftersom sträckan dels är geografiskt mycket begränsad, dels inte utgör en naturlig vandring för någon form av akvatisk fauna. För att kunna dra några slutsatser utifrån ett provfiske bör detta genomföras under perioden juli-september enligt standardiserad metodik. Fiskeriverket rekommenderar att ytterligare elfisken utförs i den gamla åfåran som ett komplement till det fiske som redan utförts. Vidare anser Fiskeriverket att en musselinventering ska utföras från Sottern ner till Kullasjön eftersom det påträffats rödlistade musselarter i området.

Sökanden uppger att flat dammussla (*Pseudanodonta complanata*) påträffats på sträckan mellan Brevens bruk och Kullasjön. Arten är rödlistad och klassad som missgynnad enligt Artdatabanken och Internationella Naturvårdsunionen. Den flata dammusslan är liksom andra stormusslor beroende av fisk som värddjur för sina larver. Kända värdarter är gös, öring, småspigg, storspigg, gers och aborre av vilka flera påträffats i Sottern. Det är således viktigt att den naturliga fiskfaunan i vattendraget får vara så ostörd som möjligt och detta kan ske endast genom fiskvägar och tillräcklig minimitappning.

Fiskeriverket anser att den minimitappning som sökanden har föreslagit, 50 l/s vid gamla åfåran från Ritkontorsdammen, är helt otillräcklig. Enligt SMHI är medelvattenföringen (MQ) vid denna punkt 2,46 kbm/s och den teoretiska medellågvattnenföringen (NLQ) 0,58 kbm/s. Fiskeriverket anser att 0,58 kbm/s är den minimitappning som krävs för att bibehålla och förhoppningsvis stärka den akvatiska faunan och floran i området vid Brevens bruk.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Sökandens beskrivning av fiskars vandringsdrift är felaktig. Alla fiskarter, marina och limniska, vandrar mellan lekområden, uppväxtområden och övervintringsområden. Sträckorna som fisk vandrar behöver inte alltid vara särskilt långa men ändå är vandrigen en viktig faktor för att upprätthålla en god populationsstatus. Att fiskar ofrivilligt skulle ”åka med” nedströms, som sökanden beskriver det, för att sedan naturligt uppehålla sig i det nya vattendraget eller sjön är inte troligt. Vissa arter kan under yngelstadiet spolras med nedströms men det naturliga är att de vandrar tillbaka upp i vattendraget senare i livet. Om det finns ett vandringshinder liknande det vid Brevens bruk har fisken inte möjlighet att ta sig tillbaka och riskerar att inte kunna reproducera sig. Om regleringen av Sottern, Botaren och Brevensån godtas måste fiskvandringssvågar byggas. Tidigare studier visar att arter som sutare, öring, lax, aborre, lake och mört använder sig av vandringsvägar varför förutsättningarna är goda för att vandringsvägar vid Brevens bruk ska bli framgångsrika.

Att bygga vandringsvägar för fisk behöver inte innebära något större intrång i den omgivande terrestra miljön. Fiskeriverket rekommenderar att en slitsränna byggs genom Ritkontorsdammen. Slitsrännan kan placeras under vägen utom synhåll. Detta alternativ är att föredra framför en vandringsväg i kraftverkskanalen eftersom förutsättningarna för en lyckad vandring blir bättre. På de andra platserna går Fiskeriverket på konsultrapportens linje och förespråkar omlöp.

Någon risk för uppvandring av oönskade arter finns inte.

Sammanfattningsvis kan Fiskeriverket acceptera lagligförklaringarna och regleringarna i enlighet med ansökan under förutsättning att verkets förslag till minimitappning och anläggande av fiskvandringssvågar beaktas.

Havs- och vattenmyndigheten

I enlighet med vad Fiskeriverket anfört i sitt yttrande kan Havs- och vattenmyndigheten acceptera lagligförklaring av aktuella vattenanläggningar under förutsättning att Fiskeriverkets synpunkter vad avser fiskvandringssvågar och minimitappning beaktas.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

De argument som sökanden framför mot att anlägga fiskvägar och tappa minimivattenföring är nästan uteslutande av ekonomisk natur. Men omfattningen av sökandens skyldigheter att vidta skadeförebyggande åtgärder ska prövas utifrån det faktiska behovet av sådana åtgärder och inte utifrån vad de aktuella vattenanläggningarna bedöms kunna tåla ekonomiskt. Det är självklart att även mindre vattenanläggningar oaktat en lägre lönsamhet måste kunna åläggas skadeförebyggande åtgärder som det här är fråga om. I annat fall bör sådana anläggningar inte erhålla något tillstånd.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen tillstyrker att mark- och miljödomstolen godkänner den i målet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen. Länsstyrelsen tillstyrker även att domstolen lagligförklarar dammarna samt lämnar sökanden begärda tillstånd enligt miljöbalken allt under förutsättning att nedanstående av länsstyrelsen föreslagna villkor meddelas.

Länsstyrelsen föreslår följande villkor.

- 1.En vattenmängd om högst 5,0 kbm får avledas genom kraftverket.
- 2.Dammarnas avbördningsförmåga ska minst motsvara 100-årsflödet på 17 kbm/s.
- 3.Kraftverkets intag ska förses med snedställt galler med högst 15 mm spaltvidd, med en lutning om 35 grader och med anordning för nedströmspassage vid gallret. Närmare utformning och placering av gallret och anordning för nedströmspassage ska tas fram av fiskevårdssakkunnig i samråd med länsstyrelsen samt Havs- och vattenmyndigheten. Om enighet inte kan nås får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.
- 4.Fiskvägar för upp-och nedströmsvandring ska anordnas vid:
 - a.Bystadkvarnsdammen
 - b.Ritkontorsdammen

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08

2012-10-18

c.Nedre Bruksdammen

d.Kraftverket.

Till fiskvägarna ska släppas erforderlig mängd vatten inom ramen för den minimi-tappning som föreskrivs i detta tillstånd. Fiskvägarna ska dimensioneras för svagsimmande fiskarter. Fiskvägarna ska vara klara att tas i bruk senast då kraftverket tas i drift. Fiskvägarnas närmare utformning och placering ska tas fram av fiskevårdssakkunnig i samråd med antikvarisk och fiskevårdssakkunnig kompetens på länsstyrelsen samt Havs- och vattenmyndigheten. Om enighet inte kan nås får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

5.Förbi kraftverket genom fiskvägen ska på årsbasis framläppas minst 0,6 kbm/s som årsmedelvärde. Tappningen genom fiskvägen ska varieras över året för att åstadkomma bättre anlockningseffekt under vandringsperioder. Sökanden ska redovisa förslag till fördelningen över året till länsstyrelsen, vars godkännande krävs för verkställighet. Om tillrinningen är mindre än det av länsstyrelsen godkända förslaget till minimiflöden och vattenståndet samtidigt är lägre än det lägsta vattenståndet enligt provisoriska villkor eller slutliga vattenhushållningsbestämmelser ska tillrinningen framläppas. Fördelningen mellan fiskvägar och den naturliga fåran ska bestämmas i samband med utformningen av fiskvägar. Även denna fråga får hänskjutas till mark- och miljödomstolen om enighet inte kan nås. Det åligger sökanden att utföra en tappningsanordning i dammen som möjliggör mätning av minimitappningen.

6.För att förbättra huvudfårans kvaliteter för fiskreproduktion och uppvandring ska biotopförbättrande åtgärder genomföras i huvudfåran mellan Nedre Bruksdammen och sammanflödet med kraftverkets utloppskanal. Åtgärderna omfattar utläggning av större sten i rensade sträckor samt tillförsel av naturgrus. Närmare utformning och omfattning ska avgöras av fiskevårdssakkunnig i samråd med antikvarisk och fiskevårdssakkunnig kompetens på länsstyrelsen samt Havs- och vattenmyndigheten. Om enighet inte kan nås får frågan hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

7. Grumlande arbeten får utföras endast under perioden den 1 juli – den 15 september och åtgärder ska vidtas så att grumlingen i vattendraget minimeras.

Grumling i Brevensån till följd av rensningar i kraftverkets utloppskanal ska minimeras genom anordnande av siltgardiner eller fångdamm vid kanalens utlopp till huvudfåran.

8. Åtgärder ska vidtas för att förhindra att ohärdad betong och andra föroreningar riskerar att nå vattendraget.

9. För verksamheten ska det finnas

a. Kontrollprogram för anläggningstiden. Förslag ska ges in till länsstyrelsen senast en månad innan anläggningsarbetena påbörjas.

b. Kontrollprogram för drifttiden. Förslag ska lämnas till länsstyrelsen senast en månad innan respektive anläggningsdel tas i drift

Kontrollprogrammen ska visa hur villkoren följs samt hur verksamhetens påverkan på hälsa och miljön i övrigt undersöks och följs upp under anläggnings- respektive drifttiden. I kontrollprogrammen ska anges metoder och tillvägagångssätt för kontroll och utvärdering. Resultaten ska arkiveras i minst fem år.

10. Slutbesiktning av dammanläggningar, kraftverk och övriga anläggningar ska ske efter ombyggnad av länsstyrelsen eller av särskilt förordnad besiktningsman.

11. För kontroll av vattennivåer ska en pegelskala med angivna nivåer markerade sättas upp i anslutning till dammanläggningarna.

12. Flytande kemikalier och avfall ska förvaras på tät invallad yta där invallningen rymmer den största enskilda behållarens volym plus 10 procent av den maximalt förvarade volymen inom invallningen. Sker lagringen utomhus ska lagerplatsen vara försedd med tak eller regnskydd samt vara skyddad mot påkörning.

13. Tillståndshavaren ska innan arbetena påbörjas anmäla till länsstyrelsen när detta sker och när de har avslutats att detta skett.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

14.Under arbetstiden ska Naturvårdsverkets riktvärden för buller från byggarbetsplatser (NFS 2004:15) följas.

Länsstyrelsen föreslår vidare att frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla för regleringen skjuts upp under en prövotid samt att följande utredningsvillkor meddelas: Sökanden ska under en tid av 10 år undersöka hur vattenregleringen av Sottern påverkar de arter som omfattas av ”Bevarandeplan för SEO240011 Sotterns skärgård” (mark- och miljödomstolens aktbilaga 114). Förslag till tillvägagångssätt för undersökningarna ska ges in till länsstyrelsen senast en månad innan anläggningsarbetena påbörjas. För att undersökningarna ska få påbörjas krävs att länsstyrelsen har godkänt förslaget. En årlig redovisning av undersökningarna ska göras till länsstyrelsen. Undersökningarna med förslag till slutliga villkor ska lämnas till mark- och miljödomstolen senast 10,5 år efter det att domen vunnit laga kraft.

Länsstyrelsen föreslår följande provisoriska föreskrifter under prövotiden:

a.Korttidsreglering får inte ske.

b.Vattenytan i Sottern får (såvitt beror av dammens skötsel och reglering) inte

I.överstiga nivån +72,20 m under perioden 09-21 – 05-14

II.understiga nivån +71,11 m under perioden 09-21 – 05-14

III.överstiga nivån +72,01 under perioden 05-15 – 09-20

IV.understiga nivån +71,61 under perioden 05-15 – 09-20.

c.Under perioden 05-01 – 07-15 får vattenståndet i Sottern höjas med som mest 3 cm och sänkas med som mest 20 cm i förhållande till nivån den 30 april.

d.Vattenytan i Botaren får (såvitt beror av dammens skötsel och reglering) inte överstiga nivån +70,51 m och inte understiga nivån +70,01 m.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08

2012-10-18

e. Vattenytan i Brevensån uppströms Nedre Bruksdammen får (såvitt beror av dammens skötsel och reglering) inte överstiga nivån +67,65 m och inte understiga nivån +67,15 m.

Länsstyrelsen godtar att arbetstiden bestäms till fem år men föreslår att tiden för anmälan av anspråk i anledning av oförutsedd skada bestäms till 15 år från arbetstidens utgång.

Såvitt avser fiskvandring svägar och minimiflöde krävs denna typ av miljöanpassningar vid vattenkraftverk med hänsyn till såväl miljöbalkens regler om bästa möjliga teknik som nationella miljö kvalitetsmål, internationella målsättningar och EU:s ramdirektiv för vatten. Det är sökanden som har bevisbördan för att bästa möjliga teknik inte är nödvändig att använda.

Fiskvandring svägar bör vara anpassade för svagsimmande fiskarter vid Nedre Bruksdammen, Ritkontorsdammen och Sotterns regleringsdamm.

Länsstyrelsen är medveten om att kostnaderna för inrättande av fiskvägar inte är obetydliga. Dammarnas lokalisering medför även en del komplikationer vid utformning och anläggande av fiskvandring svägar. Länsstyrelsen ifrågasätter dock bolagets utredning som anger att fiskvägar bör dimensioneras med en genomsnittlig lutning av ca en procent. Detta synes onaturligt och fördyrar konstruktionerna i onödan.

Kostnaderna för inrättande av fiskvandring svägar – ca 2 milj kr - bör ställas i relation till kostnaderna för modernisering av kraftverket – 4,8 milj kr – och livslängden på kraftverk och regleringsdammar som kommer att generera intäkter under mycket lång tid, kanske 30-50 år. Kostnaden för en högre minimitappning än den som bolaget föreslår kan minskas något om varierad minimitappning tillämpas med högre flöde vår och höst då fisk tenderar att vandra.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Den av bolaget föreslagna minimitappningen förbi kraftverket i Brevens bruk – 50 l/s – är för låg. Den motsvarar mindre än 2 procent av medelvattenföringen. Detta räcker inte för att försörja vattenbiotopen nedströms och ge förutsättningar för fungerande fiskvägar.

Med hänsyn till de skador korttidsreglering generellt medför i form av erosion samt minskad biologisk mångfald både på land och i vatten anser länsstyrelsen att ett villkor som förbjuder korttidsreglering är motiverat.

Sökanden har rätt i att en miljökvalitetsnorm riktar sig mot en myndighet. Men om en verksamhet medför att en miljökvalitetsnorm inte kan uppnås så har myndigheten en möjlighet att begära omprövning av verksamheten om verksamheten ”med någon betydelse” medverkar till att normen inte följs (24 kap 5 § 1 st 2 p miljöbalken). En sådan omprövning kan resultera i nya och skärpta villkor.

Motivet för det föreslagna villkoret om tid då grumlande arbeten får utföras (villkorsförslag 7 ovan) är att under den tiden har grumling minst negativ inverkan på fiskbeståndet, dvs vår-, höst- och vinterlekande fisk. Vidare är vattenflödena generellt sett låga under den tiden.

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet medger att regleringsdammarna vid Sottern och Brevens kraftstation lagligförklaras under förutsättning

antingen att följande villkor meddelas: Anläggningarna ska handhas och utformas på ett sådant sätt att de inte utgör vandringshinder för förekommande fiskarter.

Villkoret ska träda i kraft 10 månader efter det att lagligförklaringen vunnit laga kraft.

eller att villkor meddelas i enlighet med vad länsstyrelsen föreslagit.

Kammarkollegiet bestrider lagligförklaring av Nedre Bruksdammen och tillstånd till den ansökta regleringen där eftersom det inte av utredningen framgår vilken funktion Nedre Bruksdammen har för den ansökta vattenverksamheten och vad som ut-

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

gör ett samhällsekonomiskt positivt värde. Utrivning av Nedre Bruksdammen är ett mer lämpligt alternativ.

Kammarkollegiet bestrider tillstånd till rensning i kraftverkskanalen och uppläggning av avfall i det föreslagna området som verkar vara ett vattenområde.

Kammarkollegiet motsätter sig att sökanden meddelas befrielse från skyldigheterna enligt 11 kap 8 § miljöbalken. Denna bestämmelse är en presumtionsregel. Sökanden har alltid bevisbördan för att erhålla undantag från den.

Miljönämnden

Miljönämnden anser att sökanden ska tillse att fri vandring för vattenlevande organismer kan ske förbi de vandringshinder anläggningar som bolaget äger. I övrigt ansluter sig miljönämnden till länsstyrelsens villkorsförslag.

SÖKANDENS BEMÖTANDEN

Samtliga dammar har en avbördningsförmåga som överstiger det beräknade 100 – årsflödet.

Sökanden har åtagit sig att förse intaget till kraftstationen med ett snedställt fingaller och att utformningen av detta ska bestämmas efter samråd med Havs- och vattenmyndigheten. Av denna anledning anser bolaget det vara olämpligt att – som länsstyrelsen föreslagit - nu bestämma vilken spaltvidd och lutning gallret ska ha.

I *första hand* bestrider sökanden att ett villkor meddelas med föreskrift om inrättande av fiskvägar. Grunden för denna inställning är sammanfattningsvis att det inte förekommer någon vandringsfisk i vattendraget och att den betydande kostnad som inrättande av fiskvägar skulle medföra inte kan anses stå i rimlig proportion till den osäkra och begränsade nytta fiskvägarna skulle få. Sökanden vill även påpeka att det inte finns något absolut krav på anordnande av fiskvägar vare sig enligt miljöbalken eller enligt några andra idag gällande bestämmelser. Något sådant absolut krav har inte heller uppställts i äldre lagstiftning. Utgångspunkten för att meddela

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

villkor om skyddsåtgärder enligt gällande bestämmelser är dels att det ska finnas ett *faktiskt behov* av åtgärden, dels att *kostnaden för åtgärden inte ska vara orimlig i förhållande till nyttan* av densamma. Skulle förhållandena ändras i framtiden så att det uppstår ett behov av att inrätta fiskvägar är detta en sådan omständighet som bör hanteras i enlighet med de regler som finns om omprövning.

För det fall domstolen skulle anse att det finns något fog för vad myndigheterna anfört och bedömer att frågan om fiskvägar bör hanteras redan i kommande tillstånd föreslår sökanden i *andra hand* att det meddelas ett s k latent villkor om inrättande av fiskvägar med följande lydelse: Då fiskvägar inrättats vid samtliga nedströms belägna vandringshinder och vandringsfisk i inte obetydlig omfattning vandrar upp till Brevens bruk ska anläggningens ägare efter framställan från Havs- och vattenmyndigheten utan ersättning vara skyldig att låta inrätta fiskvägar och i dessa släppa erforderlig mängd vatten. Kan inte enighet nås om förutsättningarna för villkorets tillämpning är för handen eller om utformning av fiskvägarna eller om erforderlig mängd vatten för driften får dessa frågor hänskjutas till mark- och miljödomstolen för avgörande.

Förutom den minimitappning om 50 l/s som sökanden åtagit sig att släppa genom Nedre Bruksdammen åtar sig sökanden att efter samråd med Havs- och vattenmyndigheten lägga ut sten och grus på strömsträckan mellan Nedre Bruksdammen och sammanflödet med kraftverkets utloppskanal för att anpassa åfåran till föreslagen minimitappning och skapa varierande strömförhållanden.

Vad gäller tiden då grumlande arbeten får utföras bestrider sökanden att denna ska inskränkas på det omfattande vis som länsstyrelsen föreslagit. Sökanden vill i detta sammanhang påpeka att Havs- och vattenmyndigheten inte funnit skäl att föreslå någon begränsning av ifrågavarande slag. Den begränsade och temporära grumling som kan förväntas uppkomma sker i samband med uppförande och borttagande av fångdammar. När en fångdamm väl uppförts kommer arbetena att kunna utföras i torrhet. Att begränsa den tid under vilken fångdammar kan uppföras och tas bort till 2,5 månader per år skulle avsevärt försvåra sökandens möjligheter att genomföra

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08

2012-10-18

planerade åtgärder på ett effektivt sätt och att minimera bortfallet av förnybar elproduktion i kraftverket. Om planerade åtgärder inte hinner utföras under den korta tid som länsstyrelsen föreslagit finns dessutom risken att fångdamarna måste rivs för att sedan läggas ut på nytt året efter vilket inte är till gagn för miljön. För det fall domstolen skulle finna skäl att föreskriva ett villkor avseende *tid under vilken grumlande arbeten bör undvikas* anser sökanden att denna period bör förläggas mellan den 1 april och den 15 juni med hänsyn till att de i vattendraget förekommande fiskarterna är vårlekande. Förutom att anlägga fångdammar under arbetstiden – som sökanden begärt tillstånd till – för att kunna utföra arbetena i torrhet anser inte sökanden att några andra skyddsåtgärder krävs för att minimera risken för grumling.

Beträffande länsstyrelsens förslag att det ska finnas ett kontrollprogram för *anläggningstiden* vill sökanden påpeka att sökanden åtagit sig att efter samråd med länsstyrelsen upprätta ett kontrollprogram avseende grumling under nämnda tid. Grumling är den parameter för vilken det enligt sökandens bedömning är relevant att ha ett kontrollprogram. Sökanden medger att ge in förslag till kontrollprogram avseende grumling till länsstyrelsen senast en månad innan arbetena påbörjas.

Sökanden bestrider länsstyrelsens förslag beträffande kontrollprogram för *drifttiden*. Den kontroll som länsstyrelsen i den delen vill få till stånd förefaller vara en sådan som faller inom ramen för bestämmelserna i förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll. Ett särskilt villkor om kontrollprogram för drifttiden kan därför inte anses motiverat.

Sökanden bestrider att det ska ske någon form av slutbesiktning av anläggningen eftersom det är oklart vad en sådan skulle syfta till. Sökanden åtar sig dock att informera länsstyrelsen om när arbetena slutförts.

Beträffande länsstyrelsens förslag om kontroll av vattennivåer vill sökanden påpeka att sökanden åtagit sig att på befintlig damm vid Bystadkvarn, vid kraftstationen

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

och vid nedre bruket sätta upp fasta vattenståndsskalor med dämning- och sänk-
ningsgränser särskilt utmärkta.

I fråga om länsstyrelsens förslag beträffande förvaring av flytande kemikalier och
avfall vill sökanden anföra att ansökan avser tillstånd till *vattenverksamhet* och att
som villkor för ett tillstånd kan föreskrivas endast sådana åtgärder som har med den
sökta verksamheten att göra vilket förvaring av flytande kemikalier och avfall inte
har. Sökanden bestrider därför länsstyrelsens förslag i denna del.

Sökanden motsätter sig länsstyrelsens förslag att frågan om slutliga villkor för re-
gleringen ska skjutas upp under en provotid och att ytterligare utredningar ska
genomföras. Av motiven till bestämmelsen i miljöbalken om uppskjutande av frå-
gor om slutliga villkor framgår att sådana uppskovsbeslut bör meddelas bara då ett
verkligt behov föreligger. Någon svårighet att bedöma verkningarna av den nu
ansökta och sedan lång tid bedrivna regleringen föreligger inte.

Sökanden bestrider länsstyrelsens förslag att tiden för anmälan av anspråk i anled-
ning av oförutsedd skada ska bestämmas till 15 år från arbetstidens utgång. Det
föreligger i detta fall inte några sådana omständigheter som försvårar bedömningen
av ansökta åtgärders faktiska verkningar att det är motiverat att frångå den normala
anmälningstiden om fem år.

GENMÅLE FRÅN LÄNSSTYRELSEN

Eftersom sökanden inte gjort något standardiserat provfiske i Brevensån utan en-
dast i kraftverkskanalen har sökanden inte visat att det inte finns laxartade fiskarter i
ån. Det är sökanden som har att visa att bästa möjliga teknik, t ex i form av fisk-
vägar, inte behövs. Sökanden föreslår numera alternativt ett latent villkor om fisk-
vägar. Länsstyrelsen ser dock ingen anledning till att ett sådant villkor ska med-
delas eftersom det redan nu finns ett faktiskt behov av fiskvägar på grund av att
fiskarter i berörda sjöar och vattendrag är vandringsbenägna. Behov av fiskvägar
föreligger också med hänsyn till miljö kvalitetsnormer för vattenförekomsterna samt
miljömålet Levande sjöar och vattendrag.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Eftersom sökanden motsatt sig länsstyrelsens villkorsförslag beträffande kontrollprogram och slutbesiktning vill länsstyrelsen anföra att enligt 22 kap 25 § 1 st 3 p miljöbalken ska en dom som innebär att tillstånd lämnas till en verksamhet i förekommande fall innehålla bestämmelser om tillsyn, besiktning och kontroll. För att kontinuerligt såväl under anläggningstiden som under drifttiden kunna följa upp en verksamhet bedömer länsstyrelsen att det är viktigt att det finns ett aktuellt kontrollprogram. Syftet med en besiktning av anläggningen är framför allt att kontrollera om sökanden har följt det meddelade tillståndet. Besiktningen kan utföras av länsstyrelsen eller av en förordnad besiktningsman.

Orsaken till att länsstyrelsen föreslår uppskjutande av frågan om slutliga villkor för regleringen samt utredningar och föreskrifter under en prövotid är att sökanden inte har visat hur regleringen av Sottern påverkar de arter som omfattas av ”Bevarandeplan för SEO240011 Sotterns skärgård”.

DOMSKÄL

Beträffande yrkade lagligförklaringar har ingen remissinstans i och för sig motsatt sig dem utom Kammarkollegiet som bestritt lagligförklaring av Nedre Bruksdammen och tillstånd till den ansökta regleringen där på den grund att det inte av utredningen framgår vilken funktion Nedre Bruksdammen har för den ansökta vattenverksamheten och vad som utgör ett samhällsekonomiskt positivt värde. Av sökandens yrkanden framgår emellertid att sökanden vid Nedre Bruksdammen avser att utöva vattenreglering för bibehållande av en vattenspegel i Brevensån uppströms dammen. För att tillstånd till den vattenverksamheten ska kunna meddelas krävs givetvis att Nedre Bruksdammen förklaras laglig. Fråga uppkommer nu om en sådan vattenverksamhet uppfyller kravet i 11 kap 6 § 1 st miljöbalken att verksamheten ska vara samhällsekonomiskt motiverad. Enligt kommentaren till nyssnämnda lagrum och enligt rättsfall från Miljööverdomstolen hindrar inte bestämmelsen att sådana verksamheter kommer till stånd som vid en strikt ekonomisk bedömning kan visa sig förlustbringande men som har stor allmän betydelse (se Bengtsson m fl Kommentar till miljöbalken Del I, Supplement 8 11:19). Att vattenspegeln i Brevensån uppströms Nedre Bruksdammen bibehålls torde ha ett stort kultur-

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

historiskt värde eftersom den utgör en viktig del i den i övrigt väl bevarade bruksmiljön. Vidare kommer vattenreglering vid Nedre Bruksdammen att underlätta för fiskvandringen i Brevensån (se nedan).

På grund av det anförda och under beaktande av de villkor som kommer att meddelas finner mark- och miljödomstolen att samtliga med ansökan avsedda dammar liksom den befintliga kraftstationen kan förklaras lagliga.

Ingen av remissinstanserna har motsatt sig att sökanden medges tillstånd bygga om kraftstationen i Brevens bruk samt att under arbetstiden anlägga fångdammar i intags- och utloppskanalen. Med undantag av Kammarkollegiet har remissinstanserna inte heller bestritt ansökan såvitt avser återställningsrensning i befintlig utloppskanal. Grunden för Kammarkollegiets bestridande i denna del synes vara att den plats där sökanden avser att lägga upp rensmassorna ”verkar vara ett vattenområde”. Sökanden har i en bilaga till ansökan beskrivit de två alternativa platser som är aktuella för deponering av rensmassorna. Förstahandsalternativet är en sänka i terrängen belägen strax norr om kraftverkskanalens utloppsdel. Andrahandsalternativet är en befintlig schaktmassetipp ca 200 m norr om Nedre Bruksdammen. Tillstånd till deponering av rensmassor på nämnda tipp har lämnats av miljödomstolen genom dom 2004-11-11 i mål M 30280-04. Ingen av de alternativa platserna tycks vara ett vattenområde. Av utredningen framgår inte att det skulle föreligga något hinder från de synpunkter som domstolen har att beakta mot att deponera de aktuella massorna på någon av de platser som sökanden föreslagit.

På grund av det anförda ska sökanden medges tillstånd att bygga om kraftstationen, utföra återställningsrensning i befintlig utloppskanal och lägga upp rensmassorna samt under arbetstiden anlägga fångdammar i intags- och utloppskanalen.

Beträffande sökandens yrkanden att få bedriva vattenregleringar har domstolen – som framgår av domskälen ovan – redan kommit in på frågan om reglering vid Nedre Bruksdammen för bibehållande av en vattenspegel i Brevensån uppströms dammen. Slutsatsen av domstolens överväganden i den delen blir att tillstånd till

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

nämnda reglering – som ingen av remissinstanserna förutom Kammarkollegiet motsatt sig – kan lämnas. Även övriga yrkanden om vattenregleringar kan bifallas med hänsyn till de villkor och provotidsbestämmelser som meddelas i domen.

Domstolen avser nu att behandla frågorna om minimitappning och om inrättande av fiskvandring svägar. Samtliga remissinstanser har krävt att fiskvandring svägar inrättas men sökanden har i sin förstahandsinställning motsatt sig detta. Enligt 11 kap 8 § miljöbalken är den som vill bedriva en vattenverksamhet som kan skada fisket skyldig bl a att utan ersättning vidta och för framtiden underhålla behövliga anordningar för fiskens framkomst eller för fiskets bestånd samt släppa fram vatten för ändamålet; om nyttan av en ifrågasatt anordning inte skäligen kan anses motsvara den kostnad som verksamhetsutövaren därigenom skulle förorsakas kan verksamhetsutövaren befrias från en sådan skyldighet. Sökanden har motiverat sin negativa inställning till inrättande av fiskvandring svägar med att det inte förekommer någon vandring fisk i vattendraget och att den betydande kostnad som inrättande av fiskvandring svägar skulle medföra inte kan anses stå i rimlig proportion till den osäkra och begränsade nytta fiskvandring svägarna skulle få. Från remissinstansernas sida har invänts att det enligt 11 kap 8 § miljöbalken föreligger en presumtion för att fiskvandring svägar ska inrättas samt att det är sökandens sak att bryta presumtionen och visa att fiskvandring svägar inte behövs. Enligt remissinstanserna har sökanden inte förmått detta eftersom det provfiske som sökanden låtit företa gjorts endast i kraftverkskanalen vilket inte säger något om förekomst av vandring fisk i Brevensån.

Mark- och miljödomstolen finner att oklarhet råder beträffande förekomsten av vandring fisk i Brevensån. Förekomst av vandring fisk är givetvis en omständighet av väsentlig betydelse vid bedömningen av frågan om fiskvandring svägar ska inrättas. Domstolen delar uppfattningen att bestämmelserna i 11 kap 8 § miljöbalken är presumtionsregler och att det i princip är sökandens sak att visa att sådana förhållanden föreligger som kan medföra befrielse från de skyldigheter som bestämmelserna ålägger verksamhetsutövare. Å andra sidan ställer sig domstolen tveksam till att nu förplikta sökanden att inrätta fiskvandring svägar med hänsyn till dels den

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

oklarhet som råder om förekomst av vandringsfisk, dels de kostnader som inrättande av fiskvandring svägar innebär. Kostnaderna uppgår enligt sökanden till 2,9-3,7 milj kr i det dyraste alternativet och till 1,9 milj kr i ett annat alternativ. Ingen invändning har framförts mot dessa beräkningar.

På grund av det anförda finner domstolen lämpligt att beträffande inrättande av fiskvandring svägar meddela ett s k latent villkor som sökanden föreslagit i sitt andrahandsyrkande i denna del. Villkoret bör dock formuleras annorlunda än vad sökanden gjort i sitt förslag bl a eftersom förutsättningarna för villkorets tillämpning inte bör vara så snäva som sökanden föreslagit (se villkor 6 i domslutet).

Beträffande frågan om minimitappning har länsstyrelsen anført att den av sökanden föreslagna tappningen förbi kraftverket – 50 l/s – är för låg eftersom den motsvarar mindre än två procent av medelvattenföringen vilket enligt länsstyrelsen inte räcker för att försörja vattenbiotopen nedströms och ge förutsättningar för fungerande fiskvägar. Mark- och miljödomstolen delar länsstyrelsens uppfattning i denna del.

Länsstyrelsen har föreslagit att avgörandet av frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla för vattenregleringarna uppskjuts under en prövotid samt att sökanden under prövotiden ska genomföra vissa undersökningar. Länsstyrelsen har också föreslagit provisoriska föreskrifter som ska gälla under prövotiden. Sökanden har motsatt sig förslaget. Länsstyrelsen har motiverat sitt förslag med att sökanden inte har visat hur regleringen av Sottern påverkar de arter som omfattas av ”Bevarandeplan för SEO240011 Sotterns skärgård”. Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning i denna del. Av utredningen framgår att Sottern är både naturreservat och Natura 2000-område på grund av sin skyddsvärda miljö. Det är därför av största vikt att klargöra om och i hur hög grad den med ansökan avsedda regleringen kan påverka miljön i dessa områden. Domstolen godtar därför länsstyrelsens förslag om prövotid. Det föreslagna utredningsvillkoret och de föreslagna provisoriska föreskrifterna är lämpligt utformade.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Länsstyrelsen har föreslagit att grumlande arbeten ska få utföras endast under perioden den 1 juli – den 15 september. Sökanden har motsatt sig detta förslag samt anfört att en sådan begränsning skulle avsevärt försvåra sökandens möjligheter att genomföra planerade åtgärder på ett effektivt sätt och att minimera bortfallet av förnybar produktion i kraftverket. Sökanden har vidare påpekat att den begränsade och temporära grumling som kan förväntas uppkomma sker i samband med uppförande och borttagande av fångdammar samt att när en fångdamm väl uppförts så kommer arbetena att kunna utföras i torrhet. Mark- och miljödomstolen delar sökandens uppfattning att en begränsning av tiden för grumlande arbeten av det slag som länsstyrelsen föreslagit innebär en onödig inskränkning. I stället kommer domstolen på sätt sökanden föreslagit att föreskriva ett villkor avseende tid under vilken grumlande arbeten *inte* får utföras.

Mark- och miljödomstolen delar sökandens uppfattning att ett villkor avseende kontrollprogram – som länsstyrelsen föreslagit - inte behövs eftersom den reglering som krävs i detta hänseende finns i förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll.

Länsstyrelsen har i första hand yrkat att den andel av en förlust eller inskränkning som sökanden enligt 31 kap 22 och 23 §§ miljöbalken är skyldig att tåla utan ersättning bestäms till en femtedel; om villkor meddelas om installation av fiskvägar, fingaller, smolträna och minimitappning kan enligt länsstyrelsen andelen bestämmas till en tjugondel. Eftersom vissa sådana villkor nu meddelas kommer domstolen att bestämma andelen till en tjugondel.

Sökanden och länsstyrelsen är oeniga om vilken tid som ska bestämmas för anmälan av anspråk i anledning av oförutsedd skada; sökanden har föreslagit fem år medan länsstyrelsen vill ha en tid om 15 år. Även om det i detta fall finns skäl att frångå den tid om fem år som normalt bestäms anser dock mark- och miljödomstolen att en tid om 15 år är för lång. Tiden ska därför bestämmas till 10 år.

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08
-----------------	---------------	-----------

2012-10-18

Rättegångskostnad

Länsstyrelsen har yrkat ersättning för sin rättegångskostnad med dels 105 600 kr avseende arbete med målet under 132 timmar à 800 kr, dels med 25 822 kr jämte moms avseende kostnad för konsult. Sökanden har medgett 50 000 kr som en skälig ersättning för länsstyrelsens handläggning av målet.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning i denna del. Den av länsstyrelsen uppgivna tidsåtgången – 132 timmar – får anses skälig med hänsyn till den långa tid som målet hittills pågått, närmare fyra år, den omfattande skriftväxling som ägt rum samt det förhållandet att såväl en muntlig förberedelse som en huvudförhandling ägt rum i målet med en sammanlagd förhandlingstid om 12 timmar därvid länsstyrelsen varit företrädd av två personer. Inte heller mot det yrkade timarvudet – 800 kr – finns något att erinra från skälighetssynpunkt. Däremot kan domstolen inte godta kostnaden för konsult som en rättegångskostnad. Av konsultens räkning, som länsstyrelsen bifogat sitt kostnadsyrkande, framgår inte närmare vad han utfört. Gissningsvis har han satt upp en handling som länsstyrelsen gav in vid huvudförhandlingen (domstolens aktbilaga 106). Den handlingen innefattar en sammanfattning av länsstyrelsens villkorsförslag och ersättningen för det arbetet får anses ingå i det ovannämnda beloppet 105 600 kr.

På grund av det anförda finner domstolen skäligt att bestämma ersättningen för länsstyrelsens rättegångskostnad till 105 600 kr.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga

Överklagande ska ges in till Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen, senast den 8 november 2012 och vara ställt till Svea hovrätt, Mark- och miljööverdomstolen. Prövningstillstånd krävs.

Torgil Melin

Jan-Olof Arvidsson

NACKA TINGSRÄTT	DELDOM	M 6065-08

2012-10-18

I domstolens avgörande har deltagit t f rådmannen Torgil Melin och tekniska rådet Jan-Olof Arvidsson samt de särskilda ledamöterna Åsa Ahlgren och Christer Lännergren. Enhälligt.